ARGUMENTATIVE DIALOGUE: 30-37, 37-44

דער

כל בוניק

קארטינעס פינ'ם יודעשין לעבין

פון

עלי קצין הצחקואלי

(מחבר פינ'ם פולישען יונגעל)

בשנת תרלו לפ"ק

ДЕРЪ КОЛЪ БЕЙНИКЪ

ЖИТОМИРЪ

Въ типографіи и. Бакста.

1876

ЗАПИСКИ ЛИНЕЦКАГО

первый выпускъ

ДЕРЪ ПРИЧЕПЕ

критическія и юмористическія статьи

ОДЕССА

1876.

ליניעצקי'ס כתבים

דאס ערשטע העפט

דער פריטשעפע

קריטישע סאטירשע אונ הומאריסטישע מאמרים אונ גערדיכטע.

אדעסא

שנת תרל"ו לפ"ק.

נאכדרוק שטרענג פערבאטען!

Дозволено Ценсорою Кіевъ
31 Декабря 1875 г.

נאכדרוק שטרענג פערבאטען!

מענדעלזאהן און דער בעל שם

ביא וויפעל טויזענטער קעפ האט שוין דער מארח אוים געטריקענט, וויא פיל מיליאנען פעדערען האבען שוין דיא שרייבער צו שפארט, וויא פיעל פאבריקען פאפיר זענין שוין גוואָרען שמאטעס, וויא פיעל טייכער טינט זענין שוין פאר גאסין גוואָרען, אלץ וואס מען שרייבט און מע שרייבט, מע זעצט אין מע דרוקט, און צום סוף האט מען נאך ניט איין שלעכטע מדה אום געבעסערט, ניט איין גוטע מדה ארײן גבלאזען דער מיט, — דער חסיד שטארבט מיט זיין פאנאטיזמוס, אביא ער האלט צו דיא יארמילקע א מינוט פארין טוט, גייט ער שוין גלייך אין לעכטיגען גן עדן אריין.. דער קאלטער דייטש פאלירט דיא נשמה באם סטאם — אביא ער עסט אויף א ווערימיקע פלאם ביא דער גסיסה: — ער זאגט פאק א גלייך ווערטעל דערביא: ווען מען וועט מיך שון שמייסען פאר דער פלאם וועל איך שון וויסען אז איך בין ש׳ין איבער געקומען. דער קלאמערשט געבילדעטער נעמט איין א מיתה משונה באם קאל—דע—קאק, אביא ער לאזט איבער זיין בילד מיט עטליכע האר דער ליבטער צום אנדיינק, מיינט ער אז דער מיט שטארבט ער שון א קאזאק. — היינט פון וועמען נאך האט מען צו ריידען? פון פיסטע שארלאטאנם פון זינדיגע לעהדיגגערם. וויא קען זיך אוודאי אזו העלפן

דאס

דאס שרייבן וויא אפיקומן צום קדחת — און באמת איז דאס מיר קיין חדוש ניט. כאלט איך ווען מיר האבן גהאט אונזר אייגענע רעגירונג, אונזר בית המקדש, אונזר נאציאנאליטעט און מען איז אביסל נעהענטער צו גאט גוועזן וויא היינט, איז אוך איטליכער נאך גגאנגען זיין גשמאך הא לז. און מע האט ניט גהערט, ניט דעם פאעטישען ישעיה. ניט דעם וויינענדיגען ירמיה, ניט דעם פאנטאסטישען יחזקאל, ביז כאיז פון אינז גווארן א תל, און דיא ניאים זענין דאנקען גאט קיין ליגנערס ניט גבליבען, נא, איז ביא איך גאר א טוזענטיל כברא. אז א שאט האלץ איבערען כאפ האט ניט גהאלפן וועט א שטעכווערטעל העלפן.

הא? וויא פיל איידעלע. טיפע. מאראלישע אידען פליהען שון ארום אין דער לופט פון דיא צעריסענע, פארפוילטע ביכער, וויא פיל קריטיקס איבער יודישע פעדער האבען שון מייז אויפגעפרעסען, דיא לופט ווערט דאך אלץ ניט ציווילזירטער, דיא מייז וועלן ניט סטאטעשנער, און אונזערע הארטע יודישע שטייען נאך אלץ אויף איין שטאנד, — אויף איין שטאנד, וואלט מיך נאר ניט גארט, אדרבה איך וואלט נאך משונה צו פרידין גוועזן, וואס דאס דען גפעלט א מאהליגע חסידים הוץ בילדונג, וואס איז דען אפגעגאנגען פארצייטישע משכילים הוץ חסידות, וואס מיינט איר, דער וואס האט מסר גוועזן דאס חסידות איז עפעס גוועזען א ליידאק, ניין הלעבין, דער בעל שם איז גוועזן א גרוסער מאן, א פאטריאט, א בארימטע רעפארמאטער, ער האט דען דס חסידות ניט געגרינדעט אהן א צוועק, דאס קען מען פשוט פון פראסטע צוויא פאקטען ארום זעהן איינס וואס איז דען, דער יכור פון חסידות, עבודה בלב, נא, אפשר א שלעכטע כיכטעהם, הא, וואס דען סאיז גלייכר אפציקינגען

טויזנט

טויזנט בלאט גמרא און ניט וויסן צו וואס און וועסט וועגין, גלייכער אפצושלאגען זיך דיא ליפען מיט טויזנט שטיקער פיוט. און מיט אכטצעהן פזמון'ס און שלמונית'ן אביא דער מחזור זאל אומזיסט ניט ליגען, הא, אוודאי איז גלייכר איין הערצליכע ביטטע, איין אינגערע גפיהלע צו גאט פון טויזנט פיסטע יוצרות מיט סליחות, איר ווייסט שון לאנג דעם מאמר רחמנא לבא בעי — גאט וויל נאר דאס הארץ מע קען זיך זעהן וואס פאר א רושם דאס חסידות האט דעמאלט גמאכט, אז דיא אלע וואס האבן אהנגענימען דיא מעטהאדע זאגען טאקע זייער פרום גוועזין צו גאט און זייער ארענטלעך צו לייט, קוקט ניט דרוף וואס דער שבחי בעש"ט שרייבט אזו פיל שטותים אופין בע"ש, און וואס דיא היינטיגע חסידים דערציילן אזונע מאוסע פאטשטען אופן בע"ש מיט זיין חבריא, דאס איז גאר אלץ געפלוידערט, דעם שבחי בעש"ט האט גמאכט אליניצער שוחט. עפעס א ווילדער טפוש, ער האט גמיינט, אז ער וועט דעם בע"ש א גרוסע טובה טאן דער מיט וואס אלעקסע האט אים אטרינק וואסער גבראכט פונם ג"ע התחתון. צו אז ר' ליב שרה'ס האט פראנץ יאזעפען געשינדען פאסעס מיט דיא נעגיל, נאר לאמיר ושע ווידער צו ריק שמיעסען, איך בעט איך, וויא קען א נארישער חסיד האבען א שענערען באגריף פון אזא גרויסארטיגען מאן, מיר זעהן דאך וואס חסידים פאר גינען זיך צו ריידען וועגין וועלט זאכין, א שטייגער וויא איך האב אנימאלט גהערט א חסידישען שמועס וועגין תכסיסי מלחמה: איינער פרעגט דעם אנדערין, זאג מיר שמעיה, איך בעט דיך, וויא אזוי שיסט מען — וויא היסט וויא אזו — ענטפערט שמעיה — עס איז גאר פשוט, מע הייבט זיך אוף און מע גייט און מע נעמט עפעס אזוינס למשל כדומה אשטייגער אזוינס וואס אי עפעס למשל. כמין שפופרת

ארעריל

(אַ רעריל) און מע נעמט צו הייסט אַ—אַ—אַ— . . ; יאָ נאָ , וואָס פאַר שטייסטו דאָ ניט , עפּיס אַזוינס כּמין תּחיכה און מע נעמט און מע לייגט דאָס אַריין סאַמע צו הייסט אין חלל אַריין , און דער טמא מטומאניק , דער ערל , וויא הייסט ער דער כּפּרה'ניק , דער ישמעאל הייבּט זיך אויף אין געהט און נעמט דעם גאַנצין ענין צוא , הייסט דעם מאַראַראַס אין דיא טרפה'נע ידים אַריין און ציט עס אויס כּדומה למשל אַשטיינער וויא להבדיל בין אלף אלפי אלפים הבדלות דר אַלטער מגיד ציט אויס דעם לולב בייא דער לעצטער נעניע—און אַז ער לאָזט נאָר אַרויס פון זיין טרפה'נעם פּיסקאַטש דאָס וואָרט פוי ! אַזוי ווערט טאַקע מיניה וביה פונם שונא אַ נל של עצמות „שמעיה", רופט זיך אָן אַנשיל מיט וואַסטאַרג , ביסטו שון אַ פּנים עס הייסט וויא זאָגט מען אַ גאַנצער תּקרן , נוא מילא אַליץ איז רעכט , נאָר איך בעט דיך דיא קשיא אויך דיא אייגענע מעשה , וועלטעס אַנדערש זיין אַז דער פוי רוקט זיך סאַמע דורכ'ן חלל , וויא וועט קומט עס דער שונא זאָל זיין אַזאַ ווילדער טפּוש זיך גאָר לכתחילה שטעלען אַ קעגן חלל , אין פליג איז דאָך דיא קשיא , האַ , עפּעס פריקרע — אי שוטה — טוהט זיך שמעיה אַבייזער — דאָס איז בפירוש הותנה , אַז ער מוז שטיין אַקעגן חלל , אין פליג איז דאָס דאַכט זיך קרים , נאָר דיא סברא גיט אַזו מיט , וואָרום ישמעאלים האַלטן אים צוא , צוא הייסט אַ קעגין חלל , און דער דריטער מאַכט פוי . — אַזו זאָגט אַנשיל מיט אַ שמייכעל — איז זיך דער מדרש לויכענדיג , — נאָ היינט קען מען שון פאַר שטיין וואָס פאַר אַ תּפיסה אַזוינע טאַרבּעטרוסניקעס קענען האָבּען אין אַזאַ בע"ש , אָבּער צום אמת איז דער בע"ש געוועזין אַלס רעפאָרמאַטאָר , אַלס לערער , און דיא חבריא אַלס נאָכפאָלגער , אַלס תּלמידים , קיין פּדיונות האָט מען ניט געריסען ,

אין

אין קאַריטעס איז מען ניט גפאַרין , קיין ספירט האָט מען ניט גטרונקען , קיין טוטע האָט מען ניט לעבעדיג גמאַכט , נאָר קיין לעבעדיגע האָט מען דעם טוט ניט גמאַכט . . מע איז נאָר געזעסין על התורה ועל העבודה , און איטליכער האָט געהאַט אַ מלאכה וואָס האָט מפרנס געווען וויבּ און קינדער , אָרענטליך וויא עס דאַרף צו זיין : נאָ , איך בעט אייך וואָס קען אַזאַ קלאַס מענטש קאַלע מאַכען דעם כּלל , — אַיי וואָס , היינט איז דאָס חסידות נאָר פאַר ביטען גוואָרען , עבודה איז גאָר אַטרינק בראַנפן , תּפלה , איז אַ רעטשאַניקעל , מדות טובות—אַ הייסע באַבּקע , — אלא מאי דער גרוסער פהילאָזאָף , מענדעלזאָהן , וואָס האָט אויך אין איין צייט כּמעט מיטן בע"ש מיסד געווען דיא השכּלה , האָט זיך אויך ניט גיריכט אַז פון זיין טהעאָלאָגיע (דיא לערע פון דער גאָטהייט) זאָל גאָר זיך אויס לאָזען צו קאָל—דע—קאָק , פון מעטהאַפיזיק (לעהרע פון רוחניות) — אַ פּרעפעראַנס , און פון ציוויליזאַציע — אַ וועריעמדיגע פלאָם : . . אָבּער דער צוועק פון דיא צוויא גרוסע רעפאָרמאַטאָרען איז דען ניט געווען מערקווירדיג , דער צוועק איז געווען . יודען אַרום צוא שלעפּען פונים פערקוואַטען און פאַר שפּאַרטען צושטאַנד , וואָס זייא זענין געשטאַנען , אונטער רבּנישע , לומדישע , מתנגדישע קייטען , וואָרען פאַר דיא ביידע רעפאָרמאַטאָרען , האָבּען זיך יודען גפירט אונטער דער מתנגדישער סוסטעד , יעדער רב האָט גמאַכט נייע תּקנות , יעדער גאון אַ נייעם חרם , יעדער ראש ישיבה'ניק אַ נייע גזרה , יעדערער האָט זיך אַרום געשטעלט מיט זיין גאונית , מיט זיינע חריפות , און דער גאַראַד איז איבּר דעם אויסגעריסען גוואָרען , דער דיין מיטן שמש איז געווען אַקוראַט וויא דער תּלין מיטן גנאַט , אַזו הייס איך און פרעג ניט קיין שאלות , קיינר האָט זיך ניט געקענט צוהערען צו זיינע אייגענע געפילע , קיינער האָט ניט

גטאַרט

גמארט אורטהיילען מיט זיין שכל, עס איז שון גקומען צו אזא שטופע
אז מע האט שון כמעט גאר פאר געסין וואס הייסט גאט, וואס איז תורה,
ווער בין איך, וועמען דין איך, אונ וואס איז מיין תכלית, מע האט נאר
געוויסט וויא דער קאלדאט, סלוזשבע, מע דארף דאווענען זייגער זעקס
ווארום אזו פסקט דער תשב"ץ. מע דארף לייגען תפילין, ווארום אזוי
הייסט דער רדב"ז, ער מוז שלאפן שמיני עצרת בייא נאכט אין סוכה
איינעם גרעסטין פראסט, ווארום אזו זאגט דער גאון. מע דארף צ קה
געבין פורים אונ עיו"כ: ווארום אזו האט גוזר גוועזן דיא שו"ת הרשב"א,
אונ כדומה. אבער פון דעסט וועגין טוא איך. צו וואס טוא איך. דאס
האט מען גאר ניט גטארט פרעגין, אזו איז געבעך דאס פאלק פר גרעבט
גוואורען. יעדענס גייסט, יעדענס מוטה, יעדענס געפיהל, איז אזו לאנג
געליגען פאר שלאפין אין איהם, ביז כאיז טאקע אזו געשטארבען אין
זיין הארץ, ערשט אז דיא צווייא פאטריאטען זענין אויף גשטאנען. אונ
האבען א קוק געטאן וויא געבונדן וויא געפענטעט דאס הארץ מיטן גייסט
פון זייער נארד איז, האבען זייא אנגעהויבען ביסלך וויים רעפארמאטירען
דאס גלויבין, דיא תורה, דאס פאלק. יעדער זאל מעגען פאלגען נאך
זיין אייגען געפיל, יעדער זאל מעגען אורטהיילען אין רעליגע נאך זיין
גראדין פארשטאנד, מע זאל וויסען וואס הייסט תפילין, וואס הייסט
סוכה, וואס בעטייט צדקה, צו וואס פירט דיא רעליגע בכלל, אונ עבודה
בפרט. מיט וואס קען מען זיך פארגלייכען צו גאט, אונ מיט וואס הייסט
מען מענטש, נאר וואס דען יעדער פון דיא צווייא האט דער צו אנדער
סוסטעם פאר געשלאגין, לויט דיא אומשטענדע אונטער וועלכע יעדער
האט געלעבט, דער בע"ש איז געוועזן אין פוילין, וויא יודען זענען נעביך
זייער ערנידעריגט געוועזן בייא דיא פאני וועלימאזשנעס, האט ער שון קיין

נחת אין'ם וועלטליכען לעבען ניט געקענט ארויס זעהן. ער האט גאר פאר
בויגען דיא וועלט פאר יענער וועלט; אונ האט מיט א קבלהיסטישע
סוסטעם נאר גזארגט פאר יודעשקייט אליין. אונ האט אריין געגעבען אין
דער רעליגיע נייע בעגייסטעונג, נייע פאעטישע כוונות, אז מיט זייא
זאל דער יוד נעביך פארגעסין אין זיינע טאג מע לכע צרות, אונ דיינקען
נאר אין העכערע וועלטען אין נסתר אריין, מענ עלואהן אבער האט
געלעבט אין דייטשלאנד וויא יודען האבען שון אויך אנגעהויבען א ביסל
גילטין פאר מענטשין האט ער נאר באנאר פט יודען אויין אויף וועקען פון
זייער פאנאטיזמוס, אונ געבין זייא א בעגריף אין דער רעליגיע מיט
מעהר שכל, מיט מעהר איבער צייגונג. אז זייא זאלען לערנען
תורה אם א גאטליכעס ווערק, אונ אם א מענטשליכעס געזעץ.
אום צוא איבערצייגען אנדערע נאציאנען, אז אונזער רעליגיע פערבאט
אונז ניט נוצליכע בירגער צו זיין אין יעדען לאנד, דער בייא האט ער
נאך חוץ מיט זיינע ראיות קריסטין דיא אוגין געעפענט זייא זאלען אנדערש
קוקין אונ דיינקען איבער אונזער גלויבין, אבער בידע האבען זיך
טאקע נאר געמיינט איינם, יודען זאלען מעהר פארשטעהן די גאטהייט,
זיך מדריך זיין אין זיינע מדות, אכטען דיא תורה, טוהן דיא מצות
מיט כוונה, אונ ארענטליך זיך פיהרען אקעגין צלעמען! בידע האבען
געלערינט מע זאל גיבען דיא פריוועליגיע די א נשמה אויפן גוף, נאר
ואס בע"ש האט עס גהייסען "גוף ונשמה", אדער "חומר וצורה" אין
בא מענדעלזאהן "קערפער אונד זעלע" אדער "שטאף אונד גייסט" דער
חסרון איז נאר גוועהן, וואס דער השכלה האט געפעלט א היסטערים
פרום פנים, אין דעם חסידות—עסטעטיקע, (דרך ארץ) אויך וויים אך
ניט צוא אז דאס אזא גרויסער חסרון, אט זעהן מיר זיך וויא מע

לאכט אויס דעם פאבסט וואס ער מ׳שט זיך אין וועלט זאכען, און
נאפאלעאנען, וואס ער מאכט א מאהל א פרומע תנועה!.. דער
אונגליק איז נאר וואס דיא צוויא רעפארמאטארען האבין גאר ווייניג
נאכפאלגער געהאט, און דאס ביסעל האבען זייא אויך ערשט אויף דער
עלטער בעקומען, מע ווייסט זיך שוין וויא שווער עס איז יודען פון
זייער נידריגען שטאנד ארויס הייבען. קארג האט משה געהאט צוא
טהין איידער ער האט זייא פון מצרים ארויס געשלעפט? קארג האט
עזרא הסופר איבער געטראגען איידער ער האט זייא פון בבל ארויס
געפירט? קארג האט דער גרויסער רמב״ם געליטען איידער ער האט
דערוויזען אז גאט איז ניט א גרויסער מענש מיט לאנגע פיס? אזוי
האבען נעבאך דיא צוויא אויך געליטען איידער זייא האבין געפינגען
עטליכע מבינים אויף זייערע מענשעליבליכע לערעס! וואזשע איז
גיווארען דער פון? אז ווען אייניגע האבין שוין א ביסיל דער קענט
דיא צוויא לייט, האבען זייא זיך שוין אבער אסך ניט גדויערט,
און נאך אזוינע בע״ש מיט מ״ז קריגט מען שוין ניט אזוי גיך. דאריבער
איז דאס פייער גיך אויס גילאשין, און דיא צוויא סעסטעמען האבען
ניט ערגרייכט זייער אמת׳ן צוועק! פון דעם אלעמען זעהען מיר ארויס
אז וויא גיט עס וואלט געווען יודען זאלען שטיין אויף איין שטאנד,
אז יעדע סעקטע זאל זיך האלטען אין איהר יסוד, יעדע זאל זיך מיה
געבען צוא ערגרייכען דעם תכלית ״; וואס איר רעפארמאטאר האט
געמיינט לויט דיא ״צייט פאדערט, ביז זייא וואלטען זיך ביידע
פעראייניגט צוא איין תכלית! וואס טוט מען אבער אז דיא צוויא
סעקטין, לא די זייא האבען קיין שום צוועק אין זייערע לערעס ניט
ערגרייכט, האבין זייא נאך זיך גאר מיט דיא חסרונות געביטען, דעם
חסידות פעלט חסידות אין. דער השכלה פעלט בילדונג, און ביידע צו

זאמן

זאמען, פעלט זייא נאך גאר מענשליכקייט?.. אמת עס געפינט זיך
נאך אי דא אי דארט פאלקאמענע מענער, וואס זייא פאלגען נאך
זייער ציל, און היטען אפ דעם אמת׳ן מיטעל פונקט — וויא פיל זשע
געפינען זיך אזוינע מושלמים א זשמענקע, אי דאס זענען זייא צוא שייד
און צו שפרייט אין ארבע פנות העולם, זייא לאזען זיך אפילו הערין
מיט צייטונג, מיט ניצליכע ראמאנען, מיט קלוגע מוסר ספרים, נאר
וואס העלפט עס אז גאר ניט דארויף קיקט ארויס דער נאראר, בא איהם
איז גאר גלייכר א בבא מעשה, א לידעל פון ב״ב א הימענעקורע פון
דער רוח ווייסט וועמען, חוץ לזה זענען אנדערע מושלמים נאך אויך
ניט יוצא וויא עס בעדארף צו זיין, זייא בעריען נאר וויא געהענטער,
א לאנגע בארד לאנגע פאות, לאנגע קאפאטעס, און וויא עס איז
שוין ווייטליך, קערצע פאהעקעליך, געציפטע בערדליך, גיהאקטע
רעקליך, דארט באריען זייא גאר זעלטען, און צום אמת וואס וועט
מען אויס שלאגען פונם חסיד? קיין לעקיך אוודאי ניט, וואר׳ען דורך
וואס קען פון איהם ווערען לעקאך? ער האט דען א שענערין שפיגיל
פאר זיך? פון וועמען זאל ער זיך לערנען, פון א עיט צבוע? פון א
האבות והבנים? פון א ספר המדות? פרעגט איהם צו ווייסט ער גאר
פירוש המלות אין זייא? ווארען דאס רעכטע העברייעשע ווערק קען
נאר אויס בילדען אזעלכע וואס פר שטייאן שוין האטש א ביסיל, אבער
מיט וואס האט זיך דער חסיד גיהאט צו בילדען ביז אהער? זעהט איר זינט
דער זשארגאן האט זיך געיאוועט, און האט אן גיהויבן ניטצליכע ווערקע
ארום גיין, קען מען שוין פאר האפען, אז מיט דער צייט וועט דער
זשארגאן ערגרייכען דעם פיינ[illegible]ן ליטערארישען שטיל, אין דעם
וועלן אפילו גאר דיא פראסטאקעס אויך אנהייבען פערזיכען דאס
ליכט פון דער היינטיגער ציוויליזאציע, (אויף צו להכעים אלע זשארגאן

פער

פער פאלגער איבער הויבט , אין דעם הויכוואקסיגען—געבויי[illegible]טען
ליטוואק דייטש מיט דיא ברילען , וואס איך האב איהם [illegible] ניט
לאנג אין אדעססע פארגעלייגט מיין פוילישע יונגעל , [illegible] ער זיך
פלוצים , אינמיטטען זיין גישפרעך פון מיליתידיקע וועג[illegible] מיט
פארפיליך אין מאן . צו בייזערט גאר אויף דייטשערים [illegible] ברויכען
נישט קיין זארגאן , וויר סטרייבען זיך מיט אלע כוחות אויס צוא
ניצטאזען דעם פאר פעסטעטען זיארגאן !" א יא א מאלאדיעץ מיין
לאנגער ברילינגער דייטש ! אין א דייטש איז ער ערשט ניט לאנג
גיווארען , זינט זיין ליטוויצקע איז אריין אין א פיקסען מאנטעל , זיין
ער אין א קאפעליש , נאר פון ווען ער האט פיינט [illegible]גאן ווייס איך
ניט חיבויא זינט גארדאן האט ארויס גיגעבען „דיא [illegible]ארד") נאר ווען
זשע דיא שרייבער זאלן קיינער ניט פאנקיוועך ! וואס [illegible] קארג פאנאטיקער
איז דא אונטער יודען וואס פארין גאר ניט צו קיין צדיק [illegible] זשע איז
שוין דא שולדיג , דא שטעקט זיך שוין ניט קיין חסידות נאר וואס דען
איטליכע נאציע האט זיך איהרע זלידניעס , איהרע אלטע עמערשע
מנהגים , אין יודן זאגען אוך דאס זעלבע—אט וויפיל אריסטאקראטען
איז פאראנען , וואס קארין צו א גוטן יודען , אין שטיפין איהם אריין
אונטער ווייליכם א פדיון'על ב"פ ח"י , א פאר אויסלענדערשע
פאנטעפעלאך , א מיילאנדער אטלעסענער זשיפעצעל , אין נעמען ביא
איהם אפ מיט א שלש סעודות פייגעלע , א שמירה'לע , א קאמע'לע ,
אין פריטא אז זייא קומען א היים זאגען זייא ניט דען דאס אייגענע וואס
פריער ? נא ווער איז דא שולדיג ? הלוואי וואלט מען מיר גיווארפען געלט
אין קארעטע אריין . וואלט איך זיך אויך תלעבין ניט גיפוילט אריין לייגין
גאנץ טיף אין קעשענע ! וואס איז דער פראסטער קאטוליק מיינט דען

ניט

ניט , אז מיט זיין פדיון וואס ער גיט דעם קסיאנז נעמט ער ביא איהם
אראפ אלע עבירות מע גרייזט נאר וואס מע רופט איהם גוטער יוד ,
ער הייסט נאר קלוגר יוד ; ווארין דארין דאיע , א ראזומניע בערע !
נאר לאמיר צוריק שמיעסען , ווער גיט דען געלט דיא גוטע יודן ? דיא
פליאסקעס וואס וואלגערין זיך אפ יארין ווייס אין קלויז ניט , דיא פלארטען
וואס רעכענען זיך אין חברה בארשט אוודאי ניט , ווארין זייא זאלען
האבין דיא ממתקים וואלטין זייא גאר קיין חסידים ניט גיוועזן — ווער
זשע דען גיט ? דבורה"קע דיא גבאי"טע ? זיסיל דיא גאטטעכע ? מינצע
דיא קירעלאפניצע ? מיר דאכט אז דעם גוטען יודען איז נאר נכאם ומאום
צו קיקען אויף זייער פארשמאלציוועטע יאמפערקים ! נאר איבערין קערביל
מוז ער עס טוהן · ווער זשע גיט פארט דא קערביל ? — שאט פעטער !
בייזערט זיך ניט , עס זאל אינז צו קיין חרפה ניט זיין , דאס קערביל
גיבן אונזערי קורצע רעק , אינזערי גירעזירטע בערד , אינזערי ווערעמדיגע
פלוימען ! אי אנקעגין וואס טואן זייא דאס ? געהט פרעגט זייא זייט
מוחל ! מן דסתם האבן זייא א כונה דער ביא , דער רבי נעמט ביא
אים 5 נעמט ער אויף דעם קאנט ביא יענים צוא ת"ק ! אונ ווייטער ,
ווער ווייכט ? עס קאן זייער ניט זיין . אז זייא האבין טאקי פשיט בורא
פאר א גוטן יודען ! א קשיא אויף א מעשה ! יא אזוינע בייששפילען זעהן
מיר אפט , אז דיראף וואס דער חסיד לאכט שוין לאנג דארויס האט
ערשט דער הויער אריסטאקראט מורא דער פאר ... א נא פריווט גיט
דעם הוילען דייטש א מיליאן , ער זאל גיין באנאכט אויפן היילגען ארט ,
וועט ער זיך ניט גיין , אין דער כרוכער קברות יוד האט גאר קיין מורא
גנבענין דיא תכריכים האלבע נאכט ! . . . וויא פיל באלטע דייטשין
שייען זיך צו שלאפין אליין אויף עטליכע ציממערין , אין דעם רבינס

גבאי

גַבַּאי חַאפְּט מֶען נִיט אֵיין מָאל בַּייא נַאכְט אִין קָאלִישׁ פוּן שׁוּל ! .
נִישְׁמֶער וִויא אַזוֹ עֶס אִיז שׁוין דָארְט . צוּ פַאר מוֹרָא צוּ פַאר אַ אָנְשְׁטֶעל לע״ע הָאבּ אִיךְ דֶער לֶעבְּט , אַז דִיא הוֹיכֶע אַרִיסְטַאקְרַאטִין הַאלְט אוֹיס דָאס חַסִידִיזְם , אִין דָאס חֲסִידוּת הַאלְט אוֹיס דִיא פַאלְשֶׁע אַרִיסְטַאקְרַאטִיע , אַוַודַאי אִיז דָאס אַ שֵׁיינֶער בַּייט , מֶע מֶעג זַייא בֵּיידֶע מְקַנֵא זַיין , אוֹיף דֶער מְצִיאָה , נָא קֶען מֶען שׁוין הַיינְט דוּרְךְ נֶעמִין דִיא פַאלְשֶׁע וֶועלְט ? לָכֵן אִיז מַיין עֵצָה אַזוֹי אֵיינְס פוּן דִיא צְוַוייא , אָדֶער מֶע זָאל זַייא לָאזִין לוֹיפִין בִּיז זַייא וֶועלֶען זִיךְ אֶפְשַׁר אַלֵיין אַרוּם קוּקִין וָואס פַאר אַ פָּנִים זַייא הָאבִּין בַּייא דֶען צִוּוִילִיזִירְטֶען וֶועלְט , אָדֶער מֶע זָאל זַייא אַלֶע גְלַייךְ שׁוּנְדִין דִיא הוֹיט . עֶס זָאל גָאר קֵיין מְיוּחָסִים נִיט זַיין , — דִיא הוֹפְּט אִיז צוּ זֶעהֶן אוֹיף 4 זַאכִין 1) מֶע זָאל אַלֶע מֶענְטְשִׁין גְלַייךְ בֶּעהַאנְדְלִין , וָוער עֶס פַארְדִינְט לוֹיבּ , אוּנ וֶוער אִיז שַׁאנְדֶע זָאל נִיט גֶעשַׁאנְט וֶוערִין , עֶס מֶעג זַיין אַ חָסִיד אִין אַ פְרַאק , צוּא אַ הוּלְטַאיי אִין אַ פַאנְטָאפִיל ! — 2) דֶערְוַוייזֶען מִיט רְאָיוֹת אַז דֶער פַאלְקָאמֶענֶער הֵייסְט נַאר , וֶוער עֶס בִּילְדֶעט אוֹיס דֶעם גַייסְט אִין דֶער בַּייא פֶערְנַאכְלַאסֶנְעטֶער אוֹיךְ נִיט דֶעם גוּף — דָאס הֵייסְט צוּא גָאט אִין צוּא לַייטִין . 3 פִירִין דִיא קְרִיטִיגֶע אוֹיף אַ גְלַייכֶען בְּרֵייטֶען וֶועג וִויא דִיא בֶּעלִינִיע מִיט דִיא בִּילְדוּנְג זָאלִין זִיךְ נִיט שְׁטֶערִין , נִיט שְׁטוֹיסִין ! — 4) דֶערְוַוייזֶען אַז יוּדֶן קֶענֶען זַיין גַאנְץ עֶרְלִיכֶע יוּדִין צוּ גָאט אִין טַאקֶע דֶער בַּייא גַאנְץ פַיינֶע בִּירְגֶער צוּם לַאנְד אִין דָאס פָאדֶערְט טַאקִי אוּנְזֶער תּוֹרָה , אַוַודַאי וֶוען אַלֶע רֶעכְטֶע מְחַבְּרִים זָאלִין זִיךְ נֶעמִין צוּ זְשַׁארְגָאן , מִיט אַיין הַאנְד זִידְלֶען פַאר פֶעלֶער , אִין מִיט דֶער אַנְדֶערֶער לוֹיבִּין פַאר מַעֲלוֹת אִין מִדּוֹת טוֹבוֹת , אִין דֶער צַייט גֵייסְט אַרְבֶּעט זִיךְ דֶער וַוייכֶע אוֹיף זַיין מַאשִׁינֶע , קֶענִין טַאקִי זַייעֶר גוּט זַיין , אַז מִיט דֶער צַייט וָואלְטִין דִיא 2 סֶעקְטִי

ניקומען

גִיקוּמֶען צוּ אַיין יְסוֹד , אִין דֶער יְסוֹד פוּן בֵּיידִין אִיז זִיךְ גָאר אֵיינְס , אוּנ וִויא בַּאלְד אֵיינְס אוּנ אַ גוּטְס וֶועט עֶס שׁוין קֶענִין בַּאשְׁטֵיין אַ קֶענִין אַ סַךְ שְׁלֶעכְטֶע אוּנ דֶער אֱמֶת וֶועט אַרוּף קוּמֶן וִויא בּוֹימִיל אוֹיף וַואסֶר ! . דִיא הוֹיבְּט נָאךְ אַלֶעם מֵיין פַאר אַלֶעם , דֶער אַנְפַאנְג דֶער אוֹיסְלָאז אוּנ דִיא מִיט אִיז נָאר טַאקִי דִיא 3 גֶ׳צֵיילְטֶע וֶוערְטֶער וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ . כָּ מ וֹ ךָ !...

נָאהְר צוּ לִיבּ זִיךְ נִיט צוּ לִיבּ קֵיינֶעם

עֶס גֶעפִינֶן זִיךְ אִין הַיינְטִיגֶע צַייטִין אַ סַךְ פַארִיוֶוע יוּדִין , וָואס זֶענִין הַאלְבּ חָסִיד , אַ פֶערְטִיל דַייטְשׁ , אַ דְרִיטִיל עֶרְלִיכֶער יוּד , אַיין אַרְץ אַפִּיקוֹרוֹס , אַ שְׁטִיקֶעל גֶעבִּילְדֶעטֶע אַ רֶעשְׁטִיל חַבַּדְנִי״ק , אִין אַזוֹי וַוייטֶער , אוּנ וֶוען אִיר וֶועט רֵיידִין מִיט זַייא , צוּ אִיר וֶועט פְרֶעגִין אוֹיף זַייא , צוּ וָואס שְׁפִּילִין זַייא אַזַא פַאלְשֶׁע רָאלֶע ? וֶוער נֵייט זַייא צוּא וַוארְפִין זִיךְ אוֹיף אַלֶע זַייטִין ? וֶועט מֶען אַייךְ עֶנְטְפֶערִין , אָ , עֶר אִיז אַ יוּנְג מִיט שְׁפָּארִין . עֶר טֵייג צוּ דֶער וֶועלְט , עֶר קֶען אִיטְלִיכֶן פַאר דְרֵייעֶן אַ קָאפּ , חֲסִידִים צוּ לִיבּ אִיז עֶר אַ חָסִיד , דַייטְשֶׁען צוּא לִיבּ , אַ דַייטְשׁ , אַפִּיקוֹרְסִים צוּא לִיבּ אַיין אַפִּיקוֹרוֹס — מִתְנַגְדִים צוּא לִיבּ , אַ מִתְנַגֵד״ וְכַדוֹמֶה . . . אַ טְהֵייל וֶועלִין אַייךְ עֶנְטְפֶערִין מִיט אַ רַחֲמָנוּת פְּנִימִיל , הֶעלֶעבִּין עֶר אִיז אַ גַאנְץ פַיינֶער מֶענְטְשׁ , נָאר וָואס קֶען מֶען טוּאֶן אִין הַיינְטִיגֶר וֶועלְט ? דִיא פַרְנָסָה פָאדֶערְט אַז מֶען מוּז יֶעדִין צוּ לִיבּ טָאן , אָבֶּער דוּא פְרִיווּ זִיךְ נָאר רֵיידִין מִיט אִיהְם ? וֶועסְט דוּא זֶעהְן אַז עֶר אִיז אַ וָואהְרֶער פְרַייגַאסְט , אַ גֶעבִּילְדֶעטֶער מֶענְטְשׁ , אוּנ הָאט פַיינְט דִיא פַאנַאטִיקֶער וִויא חֲזִיר״ — נָא אַצוּנְד פְרֶעג אִיךְ אַייךְ מַיינֶע לִיבֶּע

לעזער

לעווער , איז דאס עפעס א גוטער תירוץ ? דאס ווייס איך זיך נאך
פריער , אז ווען יענעם צו ליב איז ער יענץ וועט ער מן הסתם מיר צו
ליב זיין דאס , וואס זשע איז דאס פאר א הטיבה ? מיט וואס פערדינט
ער נאך דא א גוט ווארט ? נאך א מאהל , דיא וואס אפפערין כבוד אין
געלט פון זייער געוויסען וועגין , וואס ווערין פערפינסטערט אין
פערשווארצט פאר זייער אמת וואס ווילען ניט פאר קויפין זייער
סאווסט. זייער איינינע איבער צייגינג פאר כל הון דעלמא ; נאר
דעם דרך וואס זייא האבין זיך פאר גינומען. דיא איינציגע מעטהאדע
וואס דער גראדער פערשטאנד האט זייא איבערצייגט. אן דעם האלטין
זייא זיך שטאהל אין אייזין. און פערבייטין עס ניט צו ליב קיינעם אין
דער וועלט—פאר זייא. לא די קיינער פארענטווערט זייא ניט , זיכט
נאך איטליכער אויף זייא מלמד חוב צו זיין. אין זייא קומען צו שאנד
אין צו שפאט ביא יעדין אין דיא אויגין. „עט זאגט מען — ער איז
א פארך. ער וויל נאר דער ווייזין אז ער שטעלט אויף זיינס. נאר
מיטין אמת וויל ער אויסקיכען דיא וועלט ! מען מוז אבער היינטיגע
צייטין צו ליב טואן יעדען אין זיין פאך". אין אויף דיא פארעווע יודין
איז נאך דא טויזינטער וואס זאגען מלמד זכות. אין טהיילין זייא צוא
כבוד אין געלט פון אלע זייטין , נאך דער מעטהאדע נאך. דארף שוין
א פנים זיין אזוי אז דער גוטער מעכאניקער וואס מאכט ווירקליך דיא
אויסגעצייכענטע אונ ניטצליכע מאשינען. זאל פערדינען שאנד אין
שפעט פון יעדען ; אונ דער פאקוסניק ; וואס פערבלענזט נאר דיא אויגין
אונ שטעלט פאהר א קיצע קוה פאר א ווינדמיל . ער זאל פון יעדין
גילויבט ווערין, אונ פאר וואס. וייל דער מעכאניקער מאכט גאר איין
ווערק. צו וועלכין זיין שטודיום האט איהם גיבראכט. אין דער פאקוסניק

מאכט

מאכט טויזינטער טאשענשפילען . צו ליב יעדען . אין אלע זאגען ניט
ווערטה איין שמעק טאבעקע ? . . ניין ברודער ! דאס איז א פאלשע
מעטהאדע, ביא אונזערי זיידעס האט זיך אוודאי אזו ניט גיפירט ! —

וואס פאר א הארץ קען דאס פיהלען
וועמען קען דאס איינפאלן אין זינען
אז פארן אמת. זאל מען פארשפילען
אונ פארין שקר זאל מען געווינען ..

נאר הערט אויס מיינע לעזער: איך זאג אייך ; אז ניט פאר צו ליב קומט גלויבט צו ווערין . איך וועל אייך ווייזען אז דער תירוץ פון דיא פאריגע יודין „זייא טוען צו ליב יענעם" איז גאר פאלש. דוא פרעג ניט דעם רופא נאר דעם חולה. איך אליין בין איבער גגאנגען אלע קלאסין . ווייס איך שון גאנץ גוט אז צו ליב איז אליגין צו ליב קאסט טייער . אונ מע גייט בארפס. אט וועל איך אייך אויס רעכענען דיא אלע עבודת זרות וואס איך האב איבער גערינט וועט איר זעהן אז מע טוט נאר צו ליב זיך ניט צו ליב קיינעם . — א חסיד בין איך גיווארן . ווארום איך האב אקוק געטון אז דער טאטע פערמוטשעט מיך מיט דער גמרא . ער שטאפט מיך מיט ש"ס אין פוסקים פון א רייכען מחותן וועגין ער זאל קענען געמען אין בייטיל אריין . וויא מען שטאפט א פסחדיגען הינדיק פונם קראפ וועגין ; האב איך זיך מיישב גיוען וואס דארף איך זיך מוטשען אויף אביי ורבא'ס מחלוקת וואס דארף איך קוועטשין רש"י'ס כלומר וואס גייט מיך אן דעם תוספות פירש בקונטרס. וואס דארף איך שוויטצען אופן מהרש"א'ס ור"ל . וואס ניצט מיר פאלין אוף דעם ש"ד'ס שפיטצלאך אונ אויפין פרי מגדים'ס גרייזעליך , אונ ניט וויסען פון א וועלט צו זאגין — בעסער וועל

איך

איך ווערין א חסיד. בין איך פון דיא אלע זאכען שון פרייא (ווארום חסידות איז זיך העכער פון תורה) אונ דער צו וועל איך ערשט קענען לעבען וויא גאר אין פראנקרייך. גזלנן אונ ראבעוועט ניט לערנען ניט דאווענען. א שנאפס מיט א רעטשאניק א טאנץ מיט א שפרינג אונ ווייטער חי...

א מתנגד בין איך גוואָרען: איך האב א קוק געטאן אז דער רבי מיט דיא חסידים עסין מיך אוף מיט דיא ביינער. דער רבי ווייסט דיא סודות פון דיא וואס מאכין פאלשע בילעטין. אונ ווירד אזו איין געדרייט אינם עסק. אז אים קומט צו זיצין אין אסטראג קאסט מיך. חסידים דער ווארגען איינעם פאר ויצמח קאסט מיך. דיא רעביצין לאזט אפ טרייבען פון איר קרובה א זעקס חדשים׳דיג נפשיל. קאסט מיך. וכדומה. האב איך זיך מישב געווען אונ בין גווארן א מתנגד. היינט זענין מתנגדים אויך פטור פון [illegible]ניצן אונ דאווענען... נא וואס זשע הארט עס מיך. בין איך א מתנגד אויך. א דייטש בין איך גווארען. איך האב א קוק געטאן אז מיט א פאר גרייזעליך, מיט איין איילענקיטייען זשיפיצעל. מיט יוחטענע פאנטעפעליך, מיט ווייסע תחתונים׳ליך, אונ מיט א צעחראסטעט הערצעלע רעכן מען ניט קומען ניט אין קיין טהעאטער, ניט אין קיין צירק, ניט אין קיין קרוב, ניט אין קיין פאנעראמע, וכדומה... אין א ליטעשער דאמענגעזעלשאפט האט מען גאר אפנים וויא חוזק, האב איך זיך מיישב געווען אונ בין גווארן א דייטש אויך, איז מיר שון אין צווייען גוט, דיא חסידישע מדות זענין מיר געבליבען אין דיא קלאמערשט דייטשע מעיות האב איך אויך באקומען דורך א קלייניקייט, דיא הויפטראכעם שפילען זיך דא גאר צווייא ווערטער, לאנג אונ קערץ, לאנגע פאנטאלאנען, לאנגע בייא האר, א לאנגע צינג, א לאנגען

קאלנער

קאלנער מיט מאנקעטין אונ א לאנגע רעזינקע ביים קאפעליש, היינטע קורצע פאות, קורצען שכל, א קורצען ראק, א קורצע בארד, אונ אב גקורצטע יאר אונ טעג, פאר אזוינע קליינקייטין קען איך שון אימעדום ארום שטעלען א שטערען, דאמאנסירען מיט א מאמזעל, עסין דאס וואס חסידים רופען „דארע קושקעס" רובערן אום שבת, אונ נאך עפעס...

איין אפיקורוס בין איך גוואָרען, איך האב א קוק געטהון, אז איין עבירה קריינקט מיך נאך, א ניט כשר׳ער ביסען שטערט זיך מיר פאפעראק, דיא איקרע נידזעט מיך, דיא תפילין שטעלין זיך מיר פאר אין חלום, דיא שדים מיטשען מיך אין שלאף, פאר נעגיל וואסער, דיא ציצית פאטשען מיך אין פנים, פערבארנענע עבירות שלעפין מיך צום בית דין של מעלה, האב איך מיך מישב גוועזין אין בין מיט א מאהל גווארען א אפיקורוס, אז איך גלוב שון אפילו ניט אין זיך, אליין אויך, נאך אזוינע טוזענט עבודת זרות האב איך גדינט.

נא מ׳נע ליבע לעזער! וויא פאר שטייט איהר? צו ליב וועמען האב איך גטאן דיא אלע זאכין? חלעבין ניט צו ליב קיינעם, טאקע נאר צו ליב זיך אליין, פאר וואס בין איך צו ליב פרושים קיין פרוש ניט גווארין? פאר וואס בין איך צוא ליב בעל מלאכות קיין בעל מלאכה ניט גווארין? פאר וואס בין איך צו ליב קדושים קיין קדוש ניט גווארין? וכדומה, אזעלכס וואס ריהרט אן גוט ביים קנעפעל? האט מיר ניט גטויגט, א נאר בין איך? איך דארף גאר טאן מיר צו ליב, יענעם האטש אונטער דעם רוקען ת״ק פייגען ארום שטעלען, אבי ער טיינט אין דיא אוגין איך בין צו גאט אונ צו לייט. אונ בין מיט אלע בראט, אנא

פרעגט

פרעגט נאר דעם פארװאָװען יודען, פאר װאס איז ער ניט צוא ליב אלע בעלי צדקות א בעל צדקה? צו ליב קראנקע א מבקר חולים׳ניק? צו ליב ארימע קינדבעטערים א קװאטער. דער פאר װאס מען זאל אום האלטען דעם קינדבעט מיט דעם ברית? צו ליב געבילדעטע א אמתר משכיל? ניין! דאס טויג איהם ניט, ער טוט נאר צו ליב זיין נפש׳ל װייטער טויג אים אלעם אויף כפרות, ער איז א חסיד קען ער זיין כל בו, שװינדלען, דרייען, אבנארען דוא װעלט, בכבוד׳ע שרוכים טאן. קרעדיט הובין אונטער דער מאסקע, ער איז א רייטש, קען ער טאנצען מיט מאמזעלין װיא דאס איז א מאדע, ער איז א מתנגד, קען ער ריידין אויף א גוטען יודען װיא איהם טויג, ער איז איין אפיקורוס קען ער שלאפין איבער עטליכע צימער אונ קיין מורא ניט האבין פאר שדים ער איז א חבד׳ניק. קען ער אויספירען גוט דאװענען אונ גוטע יודעשקייט.

היינט פארגעסט ניט אז ער איז דיא אלע זאכין אין איינעם, איז זיך אים טאקע גאר גוט װיא דיא װעלט, צום סוף װיל ער נאך איינריידין אז ער טוט דאס צו ליב יענעם אבער גאר לא מיט א פנור, גלויבט מיר אויף מיין יודישקייט, אזו װיא איך האלט שון אפילו איצט אז איך בין שון קלאמערשט א שטיקיל משכיל, לאס איך דיא גוטע יאהר האבען װיפיל גיטע מדות איך נעם מיר פאר אונ איך נארף זייא אװעק, טאקע נאר דאריבער, װאס איך געפין ניט אין זייא מיין עגאיזמוס! אין ניט נאר איך אליין, איך האב אויך גיזעהן א סך אזױנע משכילים אין היינטיגין דור. װאס װילען זיין רעפארמאטארין אין פראגרעססיסטען, אונ אז זייא געפינען ניט זייער חשבון דערביי פערטער עפעטשין זייא באלט מיט הענד אין פים, זיכפריינד האט א מאהל איינגעפירט קאמיניזמוס צװישען זיינע

מיטקװארטיראנטן

מיטקװארטיראנטין, א כלל עס זאל זיין מיינם דיינם אין דיינם מיינם, א קיצור ער פלעג שלעפין יענעמס שבת דיגען ראק אין באד אריין. יענעמס טהע אונ צוקער, יענעמס װעש, יענעמס טאבאק. אפילו יענעמס שטיװיל, א כלל ער איז דיא גאנצע צייט גיװעזין א קאמונוסט, נאר איינמאהל האט ער עפים דער זעהן װיא זיין קאמעראד האט גינומען זיינע בערשטליך אויף שטיװיל פיצין, אט דא האט ער זיך צו בייזערט אונ האט איהם אויס גיזידלט װיא א הונט. פון דענטמאלט אן איז ער אויס קאמוניסט!...

כבוד פרעסער האט א מאהל איין געפירט פראגרעסען אין שול, מען זאל זיך ניט קריגין איבער עליות. ששי אין רביעי זאל זיין גלייך, מען זאל געבין חודש געלט אויף ספרים קויפען, מילא איז ער א גאנץ יאהר ניט גיגאנגין דאװינען, דאס חודש געלט האט ער אויך אפ געלייגט אויף ערב יום כפור אונ צו מנחה איז ער נישט גיקומען׳ ער האט מוחל גיװעזין מלקות מיט דער קערה, דער סוף האט זיך אויס גילאזט, ער איז שוין א מאל יא גיקומען אין שול אריין, האט מען איהם אויף געריפען רביעי, אין דער מאנט אן דעם חודש געלט, איז ער ברוגז גיװארען אין האט א נדר גיטאן, ער זאל שוין קיין מאל ניט גיין דאװינען אין שול אריין! —

פעדערמאכער האט א מאל איינגעפירט א חברה מען זאל קלויבן װאכען געלט צו שטיצען יודישע שרייבער, נאר דיא חברה האט נאר פאר געזין אז פעדערמאכער אליין איז אויך א װיסטער שרייבער, אין האבין אים אליין פאר באסיר גימאכט, אװדאי האט ער זיך אליין אזו לאנג געשטיצט ביז עס איז ניט געבליבען א גראשין פון חברה געלט, א כלל דיא פארװע יודין מיינען נאר צו ליב זיך אין אזוי װארפין זייא

זיך אויף אלע זייטן ראבעווען דא אין חאפין ביא יענעם, דער תירוץ איז ער מיינט צו ליב יענים, נא אז עס איז יא אזו, לאזשען מיר זשע אלע פאריגע יודין מוחל זיין וואס איך שרייב אויף זייא, ווארין איך קען אייך זאגין דעם אייגענים תירוץ „איך מיין ניט צו ליב זיך, איך מיין צו ליב יענים —

א סצענע ביים טערארעווקער רב.

א שטיבעל מיט אבגעפאלענע ווענדליך, דיא ערד צוריעט פון הינער, דער רב זיצט אויבענאן אויף א ביינקיל, לעבין א גרויסען פיר עקיגען יאסינאווע טיש, מיטין לאפענמיטצעל פאריקט אויף דער פאטיליצע, אונ איין האנט האלט ער א גראבין שמעק טאבאק אונ מיט דער אנדערער קראצט ער זיך אין ביזעם, צוויא בעלי דינים קומען אריין אונ שטעלין זיך פארין טיש,

לעמיל פוקס — (א שניידער מיט אוים גיקראכינע האר אונ רעדט אויף א קוויטש) א גוט מארגין רבניא; א וויסטע פרנסה? הא! איר ווייסט זיך מיין אלט טייטש ווארט, בגפו יבוא בגפו יצא, ער איז גיוועזין א סמארק! אונ וועט בלייבין א סמארק · א שניידער יאק א שניידער, נאר ניט לעמיל לאזט זיך שפייען אין דער קאשע אריין, א יא רבניא? שטי מאלדא ווינעשטא, שטי! —

דער רב (קען קיין ריי״ש ניט אוים ריידין) זאגט צו לעמיל וואס ראפט איה? לעמיל: אזו רביניא האב איך אייך ליב, איך בין מיר א פראסטער ברודער, וכל מיני קטטה, פראוו מיר אפילו מיליכדיגע ווארניטשקים, אבי אין ציטבעל אריין, (א קנאק אין גארגיל) איך האב

מיט

מיט דעם הונט א דין תורה, קוקט איר אים אן? א כפרה המן מיט זיין מיזינקיל פאר זיין מינדסטען נאגיל! מן הסתם אז דער שארעציענדיל (שערי ציון'דיל) שרייבט אז א שוסטער איז א לעמישקע, מעג מען אים גלויבען, שטעלט אויף רביניא מויל אין אויהערין, וועט איר הערין א מעשה שהיה כך היה, איך האב א בחור א זכר, א פאלגע שניידער, מיט אלע וגאמרליך, רביניא לייגט צו קאפ, ני טוט טעבע ר' אליקים! אונ דער הונט האט א כויד א באקדייזשע כבמחזה, כך הוה, פאונאווסיא פאניע פאחאליאווע (צום שוסטער) היינט טענה דוא, שטי מאלדא ווינעשטא? שטייא! (אפאף אונ אדרייא מיטין וויא הייסט מען דאם),

דער שוסטער (אדער שלאגענר מיט א פאר גראבע פאות, ער רעט אז דער אטום לאזט זיך איהם אוים) פארשטייט איר רביניא, א שניידר מיט א שוסטער איז אזו וויא ותתפרקן ותשתזבון מיט מיין ערשטען ווייב, (לאזט זיך אוים דער אטום) האב איך חתונה גיהאט, נאך אין דיא גזרות האט זיא מיר גיהאט א מיידיל צו דיא אבטאג (אטהעם) האט זיא דער רוח צו גינומען, ברוך דיין אמת נאר א מינוט פארין טויט האט זיא גיזאגט לעמיל (אטהעם) זאל נעמין דאס קינד צו זיך אונ זיין ווייב זאל דאס קינד אוים זייגין ווארין זיא עליו השלום מיט לעמילס ווייב האבין זיך מחילה (אטהעם) דיא הענט תקיעת כף גיגעבין נאך אין מקוה, אז פון דער טבילה זאלין זייא זיך משדך זיין אזו וויא אין פסוק שטייט ויגל אברהם את שרה בנו וימליכה תחת ושתי (אטהעם) היינט רבי לעב פאצקיט איר וער איז דא גיבערעכט?

דער רב האט אוים גיהערט די איבריגע טענות ער האט זייא פאר גלייכט, זייא געהען אוועק אין עס קומט אריין דער באד יונג, א ליטוואק מיט קוטשעראווע האר מיט אוים געדרעהטע שטיוועל.

דער

דָער לִיטְוַואק גוט מָארגֶען רַבִּי! אִיךְ ווִיל זִיךְ אַייךְ אַ שַׁאלִיכְעָ
פְרֶעגֶען, אָבֶּער גָאר אַ קַל יִצְחָק! אַז אִיךְ הָאבּ לְמָשָׁל אָבְּגִיגֶט דָאס
וַוייבּ, אִין הַיינְט פַארְשְׁטֶע, זוִיהַר אִיז זִיא גָאר מְסוּכָּן שְׁלַאף, אוּנ
זִיא הָאט זִיךְ נָאר פַארְהַאלִישְׁט נָאךְ מִיר, מֶעג אִיךְ זִיא אִיבֶּערְנַייעֶם
נֶעמֶען? וִויא זָאגְט אִיהְר?

דָער רַבִּי, נָא זַיין אִיה וֶעגְט אַייךְ מוּסְכָּם דֶעצוּא?
דָער לִיטְוַויאק, אַ חָכָם אַ רָב דָאס אִיז? וָואס זְשֶׁע פְרֶעג אִיךְ?
דָער רַבִּי, (אַטְרָעסִיל מִיט דִיא צְווייא פֵּאוֹת) אַ קַשְׁיָא אוּיף אַ מַעֲשֶׂה,
אָפְּעֶע פֶעגְט אִיה דַאהִיבֶּע, מַחֲמַת פִּקוּחַ נֶפֶשׁ אָבֶּע אִיה אַלֵיין ווִילְט
טַאקִי נִיט —

דָער לִיטְוַואק, מַחְמִישׁ פִּקוּחַ נֶפֶשׁ הָאבּ אִיךְ זִיא שׁוֹין טַאקִי
גֶענֶעמֶען, גָאר אִיצְט בִּין אִיךְ פַארְכְטֶעהְט אִיר מִיךְ, גֶעקוּמֶען זִיךְ
מִיט אַייךְ שׁוֹאֵל בְּעֵצָה זַיין.
דָער רַב אַז אִיה הָאט זִיא שׁוֹין גֶענוּמֶען, וָואס זְשֶׁע פֶּעגְט מִיךְ?
דָער לִיטְוַואק פֶּערְסְטֶעהְט אִיהְר רַבִּי לֶעבּ אִיךְ בִּין אַ וִויסְטֶער כֹּהֵן —
דָער רַב (מִיט כַּעַס) הָאט אִיה זִיךְ טַאקִי נִיט גֶעטָאט זִיא גֶעהֶמֶען!?
דָער לִיטְוַואק, אִיךְ הָאבּ אָבֶּער זִיךְ פְרִיעֶר אָבּ גֶעזָאגְט פוּן כְּהוּנַשַׁאפְט.
(דָער רַב הָאט זִיךְ צוּ בֵּייזֶערְט, דָער לִיטְוַואק גֶעהְט אַוֶועק, אִין
דָער קָאטְכְּקִי פוּנֶם סְטַאן בְּרֶענְגְט צְווייא יוּדֶען).
דָער קָאטְסְקִי, נַא יַא טַאבִּי פְּרִיוִויז דְוַוי זְשִׁידִי שָׁאבּ טִי אִיךְ רַאזְטַאלְקָאוו.
דָער רַב, וָואס דֶבְּט עֶר?
דִיא רֶבִּיצִין, (רֶעט בְּרָאדֶערְשׁ) עֶהְר זָאגְט, דוּא זָאלְסְט בַּא אִיהְם
קוּיפֶען צְווייא יוּדִין דָער רַב (פֶערְווָאוּנְדֶערְט) וִויא הֵייסְט? מֶען פֶער
קוּיפְט גָאר יוּדֶען הֲתַמְנָא יַצִיבֵנוּ? הא?

א יוד

אַ יוּד, רֶעדְט שְׁפֶּעלַאוּיֶע, נַיין רַבִּי, דָער סְטַאנַאוּאי הָאט אוּנְז
אָבְּגֶעמִקְט צוּ אַייךְ אַ דִין תּוֹרָה הָאבֶּען.
דָער רַב (דֶער עֶרְאקֶעי) וִויא הֵייסְט? וָואס הָאט עֶע צוּ מִיר?
דָער אַנְדֶערֶער יוּד, עֶר הָאט חָלִילָה צוּ אַייךְ גָאר נִיט, אִיר זָאלְט
אוּנְז נָאר אוֹיס גְרַייכִין דֶער רַב, אַזוֹ..? מְהֵיכִי תֵּיתֵי, פַּא וָואס נִיט?
זָאגְט זְשֶׁע דֶעם עֶער עֶע זָאל אַוֶועק גֶעהֶן, דִיא יוּדֶען הָאבֶּען דֶעם
סָאטְסְקֶע גֶעגֶעבִּין אַ פִּיטַאק עֶר זָאל גֵיין אִין קֶעךְ אַרַיין, אוּנ הָאבֶּען
אָן גִיהוֹיבֶּען טַעֲנִין.

דָער עֶרְשְׁטֶער יוּד, רַבִּי הַיינְטִיגִין עֶרֶב סְבוּעוֹת בַּאנַאכְט בִּין אִיךְ
צוּ גִינַאנְגֶען צוּ זַיין סְטֶענְדֶער זוּכֶען אַ תִּיקוּן לֵיל כְּבוּעוֹת, דֶער וַויילְ
הָאט בַּייא אִים נִיט גֶעסְטַייעֶט דֶער סְפָארֶעק, הָאט עֶר זִיךְ צִי גֶעצֶעפֶּעט
צוּ מִיר, אָדֶער, אוּנ הָאט מִיךְ גֶעהַארְגֶעט גֶעסְלָאגֶען, אוּנ הָאט מִיר
אָפְּשַׁר אַ הַאלְבֶּע בָּארְד צוּ רִיסִין, אִיךְ ווַייס נִיט פַאר וָואס אוּנ פַאר
וָוען? רַבִּי מֶעג מֶען אַזוֹ סְזָאגֶען אַ יוּדֶען?
דָער צְווייטֶער יוּד, רֶבִּי, עֶר אִיז מְחִילָה אַ גַנָּב פוּן תָּמִיד אָן,
אוּנ נָאר מִיט אַזֶעלְכֶע הֶפְּצִילִיךְ נַארְט עֶר זִיךְ אַרַיין צוּ גַנְבֶענִין, עֶרְשְׁט
הַיינְטִיגִין חֲנוּכָּה אִיז עֶר צוּ מִיר גֶעקְרָאכִין אוּיפִין בּוֹידֶעם קָאמֶערְשְׁט
נָאךְ אַיין אַלְט לֶעמְפִּיל אוּנ הָט טַאקִי אִין אַיין וֶועג צוּ גֶעגַנְבֶט בַּא מִיר
דָאס פֵּסַחֲדִיגֶע שְׁמַאלְץ, דָער כְּפָארִיק אִיז בַּייא אִיהְם, רֶבִּי! גִישְׁט קַשֶּׁה
מֶען קֶען אִיהְם אִין שְׁטֶעטִיל..
דָער עֶרְשְׁטֶער (מִיט גַנְבִישֶׁע אוֹיגֶען) רַבִּי עֶר אִיז אַלֵיין אַ גַנָּב,
עֶר דָאט בַּייא מִיר אַלֵיין גֶעקוֹיפְט אַ גְנֵיבָה, אַז פַאר וָואר זָאל אַזוֹי אַ
רוּחַ אִין זַיין.. עֶדְר אַרַיין גֶעפְלוֹיגֶען גֶעוָוארֶען!—
דָער צְווייטֶער, אַ רוּחַ אִין דַיין... אַרַיין!
דָער עֶרְשְׁטֶער, (אַ פַּאטְשׁ), דָער צְווייטֶער (צְווייא פֶּעטְשׁ).

דער

דער רב איז פאר שרעק אנטלאפען, דער סאטסקי האט זייא אוועק גיפירט אין סטאן אריין, אונ צום רב זענען גיקומען צווייא ווייבער, איינע א סערעבע אונ איינע א מלמדקע—דיא סערעבע, א פינסטערער, א וויסטער, א בייזער, א שווארצער סוף זאל קומען אויף דיר, רבי יונה שלמה! (רבש"ע) מען זאל נאר לויפין אויף דיין בייז ווינדער! נא דיר נאך אז עס איז דיר קארג? וואס עס האט זיך מיר גיחלומט היינטיגע נאכט אין יענע נאכט, אדער א גאנץ יאהר, זאל אויס געהן צו דיין קאפ, צוא דיינע הענד אונ פים, צוא דיין לייב אונ לעבען, צוא דיר זאל עס צו קלעבין!

דיא מלמדקע, צו דיר, צוא דיר, א מכה דיר, א באליאטשקע דיר, א טריניאטשאך דיר, אלע בייזע חלומות אויף דיין קאפ, טפא! פריטש מיר!—

דער רב, שייעט ניט, געוואלדעוועט ניט! וואס ווילט איה? זאגט שטילעהייט,—דיא סערעבע הערט אויס רביניא, דיא שפלה, דיא כלבטע, האט ביא מיר פארגעגען א מעסטיל קארטאפלעס, דינגען זאל מען איר שוין דעם מלאך המות, אונ האט גישיקט צוא מיר א יונגעל פון חדר ער זאל עס נעמען צו איר א היים, איז דאס יונגעל גיפאלען איבערין וועג, פאלין זאל פון איר שטיקלאך אונ פיצלאך אונ האט אויס געשיט דיא קארטאפליעס אין דער בלאטע, בעשיטען זאל מען איר שוין צום טוידט, קומט זיא צו לויפין אונ חאפט ביא מיר אויס א מילטער מיט ארבים, איך זאל איר אום קערין דאס געלד פאר דיא קארטאפליעס, קערען זאל מען זיא שוין, לעבעדיגער נאט אויף דער מטה, — נא רבי פאסקיט, אדרבה, מעג זיא ניט א מיתה מהומה איין נעמען פאר מיר אונ פאר מיין מאן אונ פאר מייגע קינדער אונ פאר כל ישראל אונ פאר אלי יורען? הא?

דיא מלמדקע, א רוח אין איר טרפה פארצע אריין איך האב איר געשיקט א[...]יין יונגיל פונעם חדר, איז זיא ניט קראנק גוועהן צוא זעהן, אר[...] זאלען איהר דיא אויגין אויף דער פאטילניצע, אז ער וועט ניט קענען טראגין, ארוים טראגין זאל מען איהר שוין.— [...]ער רב, נאך וואס האט איה גישיקט א קליין יונגעל?— דיא מלמדקע, אזוי פסקיט איר? נאך וואס האט איר גישיקט אייערין א תלמיד צו מיר נאך א באקדייזשע? הא? איר מעגט? הא?

דיא רעביצין, א פינסטערער א וויסטער חלום, אוף דיין קאפ, ארוים דיא שפלה פון מיין שטוב! דיא דרייא האבין זיך צו שלאגין, די רביצין הט צו ריסין דער מלמדקעס שלייער, דיא מלמדקע האט אראפ גיחאפט ביים רב זיין שלאפענמיטצעל, אונ איינער פונעם רב'ס תלמידים איז צו געגאנגען צו אים ער זאל אים מאכין א פען.

דער רב. (האט געחאפט דעם ציבעך, אונ האט פאר כעס גוט אויס גיהרגעט דעם תלמיד, אין מיטען עפינט זיך דיא טהיר אונ עס קומט אריין א דינסט יורענע), דיא דינסט יורענע, רבי ביא חנה שרה'ן איז געשטאנען א קליין טעפיל אויפין קריפעטשיק איז אונטער גלאפין א ביסל מילך, צו איז כשר צו טריפה? הא?

דער רב—בענגט מיה דאס טעפיל, וועל איך זעהן וויפיל איז אונטערגלאפען.

דיא דינסט, א שענער רב! חנה שרה'ס טעפעל דעם טשערבאטע קענט איר ניט?

דיא רביצין, (בעלייט זיא ארוים מיט עטליכע קללות אין דרויסען ארוים, דער ווייל איז דיא קוה אריין אין שטוב אריין, אונ איז אוים געקומען סאמע מיט דיא הערנער צום אויבענאן).

דער רב (אין איין ציטערניש) האסטו! חאנציא! געה האטעווע

מיך ! דיא קוה וויל מיך רוהעס זיין !...
דיא קוה געהט צו נענטער אונ לעקט אים דעם קאפטען) העהסטו חאנציא ! איך בין פאהביא ! האטעוועע מיך ! (דיא קוה שלעפט אראפ דעם טישטאך אונ צוברעכט אַ־ץ וואס אויפן טיש איז געשטאנען) (צוא דער קוה) אהוים שטיא אהוים טיפשאכה איינע ! הידא ! (דיא קוה טוהט א מריקע) אהוים חצופה ! וואהען חאנצע וועט דיצה דיא ביינע צובהעבען ! (דיא קוה טיהט א מאך צוא איהם מיט די הערנער, ער האט דאס דער זעהן איז ער גאר מבולבל גיווארען, אונ איז פאר שרעק ארונטער אונטערין בעט, אין [illegible]ען דערינען קומט צוא געהן דער סאטסקי אום ריפען אין כטאן) דער [illegible]סקי ! הייא ! חטאס טוט יע ! ?
דער רב (פונם אונטערין בעט ארוים) כאהיך ימים ואלסטו זיין ! חאנציא, זיא האט מיך שיעה רוהעס געוועהן ! דער סאטסקי (דער זעהט דעם רב אונטערין בעט אונ חאפט מיט א שטעקין איהם ארוים טרייבען, נאר דיא רביצין איז אין מיטען אן גיקומען, האט זיך דער סאטסקי פער קוקט אויף דער רביצין. אונ דער רב איז דער וייל פאר גרוים שרעק אנטלאפין אונ איז אין איין וועג ארין גיפאלין אין איין אפ...: ערשט אין א פאר שעה ארום האט מען דעם רב גיפינען אין אפ...: אונ גאנץ קהל האט איהם געטראגין אין מקוה ארין, מחילה ארום וואשען. — פון דעמאלט אן גיבען זיך נאך דיא טערעראיוקער חסידים אויף גאנץ פוילין, אונ דער רב איז פאר בזיון אנטלאפין גווארין פין טערעראווקע אונ דאס ווערטיל איז עד היום אין טערעראווקע געבליבין, א רב אין אפ... האט איין אפטרעט געמאכט...

משלי–מוסר קאפיטיל 1.

1) באם גוטן פריינד קען איך געווארווערען מיינע מעלות אונ באם שונא מיינע חסרונות.
2) איין שונא קען מער־קאליע מאכין, וויא טוזינד גוטע פריינט קענען פארריכטין.
3) לאז בא דיר ניט איבעריג זיין טוזינד גוטע פריינד, אונ לאז דיר ניט ווייניג זיין איין שונא.
4) פון מיינע שונאים וועל איך זאך אליין היטן אונ פון מיינע גוטע פריינד לאז מיך גאט היטען.
5) דער שמייכלער מיינט, מע זאל אים אפ גיבען זיבען מאל אזו פיל.
6) א משרת אונ א דינסט דינען געטרייא, ווען זייא זאגען נייא,
7) אנטלייא ניט דעם וואס צאלט אסך פריצענטין.
8) א שמייכלער איז וויא א קאץ, ער לעקט אזו לאנג ביז ער טוט אראפ.
9) היט זיך פון דעם וואס זידעלט דיך אומזיסט, נאר נאך מער פון דעם וואס לובט דיך אומזיסט.
10) אפילו א פייגעלע אז דיא לאזט אפ קענסטו עס נאך צו ריק חאפין אין א ווארט איז פערפאלען.
11) רעד ניט אלדינג וואס דוא טראכסט אונ טוה ניט אלדינג וואס דוא רעדסט.
12) זאג ניט אום קיין סוד דיין פריינד כדי ער זאל ניט אום זאגן זיין סוד.
13) זאגט דיר נאר איינער עפים אום א סוד, דא וויל ער שוין עפעס פון דיר וויסין:
14) זאגט דיר נאר איינער אז ער האט עפים א סוד, האט ער דיר שון האלב אום גזאגט.

פליגין.

15) פליגין שטעלין זיך נאר אויף א טשעריק, אונ רכילות׳ניקות אויף יענעמס פעלער.

16) אלע שלעכטע מדות האבין זיך צינויף גנומען וייא זאלין מאכין אקיניג איבער זיך, האבען וייא אוס גקליבען דיא רכילות.

17) איין פעלער טון גדויערט נאר איין רגע, אונ חרטה האט מען אייביג:

18) ווילסט נעמען א ווייב, נעם נידעריגעס פון זיך, ווילסט נעמען אגוטן פריינד נעם העכערס פון זיך.

19) האסטו א גיטרייא ווייב פר שפארסטו דיא היטען, האסטו א אונגיטרייע, העלפט ניט קיין היטען:

20) אז דאס ווייב איז קיין בעלהבית׳טע ניט העלפין ניט קיין טויזינד משרתים אונ דיענסטין.

21) אדם הראשון וואלט זיכער קיין ווייב ניט גנומען ער זאל ניט גווען אנטשלאפין ווערין.

22) מיט זאלץ איז גשמאקער דאס עסין, אונ מיט צדות לעבען,

23) גאט האט דעם מענטשען בשאפין ניט אויף געלעכטער, דאריבער ווען מען לאכט אפילו, גייען אוך טרערין פון דיא אויגין.

24) דיא הצלחה איז וויא קוועק זילבער, זיא שטייט ניט איין אויף קיין ארט!...

אין ניוויצע אויף דער פריזבע.

(אויף א פריזבע פון א קליין שטיביל מיט אגרויסער שטרויענער סטריהע, וואס האט א פנים וויא א קליין שיינעציל מיט א גרויסען יאלעם אויף א מארק טאג, זיטצען פינף ווייבער, חינטשע, דינצע, מינטשע, שפרינצע, אונ דאברישקע, אקעגין זייא אויף דער ערד זיצט א קאסאקע מויד מיט א צעבארשטענעם קאפ אויף אלע פיר, אונ דרייט באוועל

אויף

אויף דער וואראטענע), חינטשע (איין אויסגעמארטערטע יודינע מיט א גינאלטין קאפ, זיצט אונ ארבעט א זאק אויסענווייניג, דיא ריין׳טע גייט דורך) איינס, צוויא, דרייא, פיר, פינף, טפא! איבער איהר האב איך א איינעל פערלארען, עפיס א שלים שלימאזעלניצע! איך האב שון גהאלטין באם פערשליהן דיא תאליווע, דארף זיא דער רוח אנטראגין?! —

דינט[illegible] (אגרין ווייבעל מיט איין אבגעבליאקעוועטער אטלאסענער מושקע, האלט א קא[illegible]שע אויף א שטויסעל אין פערמארעזשעט א פיאטע) אט חלעבין לאזט [illegible] צו רוח חינטשע! זיא איז שון געביך גנוג גשטראפט מיטין תכשיט [illegible] איהרען, אז אך אונ וועה איז איר אז זיא האט זיך בייא דיא אלטע יארין דער לעבט אזא מחשמו׳ניק! לאזט זיא צורוה חלעבין, א נא זעהט נאר, חינטשע, דארף מען נאך א מאהל דורך נעמען? דיא הענד ברעכין מיר שון חלעבין (זיא טהוט א שלעפ דיא קאפטשע פונעם שטייסיל ארויס, אונ דער שטייסיל פאלט איר אויפין גראבין פינגער פונעם פיס).

מינ[illegible]ע א קראנק ווייביל פון א יאהר עטליכע אין צוואנציג, מיט א שאמ[illegible] פאטשיילעכין אויפין קאפ, האלט צו א קינד מיט א פער[illegible]ליעט העמדיל בייא דיא הענטליך אונ זאגט אזו קוועטשינדיג מיט א פערביטער דארץ: אוי... אוי... אוי... סע א מצוה אויף אייך! דאס האט אייך גאט גישטראפט איר זאלט ניט האבין אזא לאנגע צונג! וואס האט איר אזוינס גיזעהן פונעם יונגין מאן וואס איר רופט אים מחשמוניק? גלאט ער האט זיך ליב צו קריגין מיט חסידים אבער ווייטער, זאל איך האבין אזא מזל וואס פאר א פיינער יונגער מאן ער איז, ער טויג אי צו גאט אי צו לייט! דיא מויד (האט אדרעה גטאן אויף דער וואראטענע, אונ איז אזו געבליבין מיט דער האנד אין דער לופטין קוקענדיג אויף מינטשע׳ן מיטן קאסאקען אויג, אונ אפען דאס מול וויא א טויבער קוקט

אויף

אויף איין חזן אין שול . . .)

דינטשע (פערקרימט דאס פיסקעל אלדע בייזע חלומות אויף דיין קאפ, וואס זאגט איר אויף דער אריסטאטקעצע ? פאר ווינשט דוא דיר ניט אזא מזל וויא דיין שואליק איז ?

מינטשע (מיט א פאר אכטינג) וואס איז ? ווייל ער איז דיינער א ברודער ? הא ? הלוואי וואלט איך אים ניט געוועזן געקענט, וואלט איך אפשר פאר שפארט די צרות וואס איך טראג היינט איבער ! (צים קינד מיט טרערען) שא ! נא שא ! אזא מזל זאל די מיהמע דיינע האבן וויא דער טאטע דיינער איז, און מיר לאז גאט בעשערען א שענער מזל (וויינט).

די מויד (זיצט אין דער מאס וואס פריער, און שאקעלט צוא מיטן קאפ).

שפרינצע (א באארטע יודענע, מיט א ווייס טיכעל אונטער געבונדן די ציין, זיצט איבער א מאקרעטע מיט מאהן און רייבט מיט א מאקאהין) איך בין מיר איין אלטער ספאדיק, איך האב פון מיינעם גהע"ט, אז דער דין'טעם קדיש איז שון אימשטיינס געזאגט גאר אראפ פון יידשקייט, און איך פערשמעה עס אפילו ניט וויא קוקט עס צו אזא טאטן וויא ער האט ? אזא מאטע ? אזא טאטע ! זיינע הושענות, זיינע תקיעות, זיין מצה שמורה, עס צוגייט זיך פשוט אין איטליען אבר, צום סוף דארף אים, דער וואס איך בין ניט ווערטה צו דער מאגען (טוט א גייב אין דער מאקרעטע) שטראפן מיט אזא כל בוניק, אזא ווירארדיק ? — הערט אויס דינטשע, דא האט זיך גאר אומשטיי[illegible] זאגט דער שטן ארוין געמישט, איר וועט מיר גאר ניט איין ריידן !

די דאברישקע (א גאנץ אלטע געקאטשעטע יודענע מיט א געלע יאמפערקע, גיט אין אבריל אן האלאבליעם אויף דער שיין נאז און קלויבט ארבעס אויף אהילצערנעם טעלער, זיא רעט שון גאר שטיל און

שטמיפקעוואטע

שטימפעקעוואטע) שאט קינדערליך ! אזוי וויא די ערד שווייגט, אזוי זאל אלעם בייז פון אונז שווייגן ! טאקע גאר א קליפה אימשטיינס גזאגט, איך גריינק עס נאך וויא היינט, מיינע רייד זאל איר ניט צו שווער זיין, וויא פיל איר צו ליגין, אזו פיל אונז צו לעבין, די פאנקעוואטע טיקערין עליו השלום האט מיר אליין דער ציילט, אז פאר וואהר זאל זיא זיך דארטין מיהען פאר אונז, אז וועלי די דינ'נטע האט רעדבאלט באגעגנט כתיכה גייענדיג פון דער טבילה א גלח און פון דער טבילה מחילה איז זיא פארנאנגען אין טראגין מיט דעם קדיש . . . דא זעהט מען זיך בעשיינפערליך (א קלאפ איבערין פיסק) אז עס איז א קליפה, אימשטיינס געזאגט, נאר א קליפה, וויא מיר זעגין יידישע טעכטער, א ! קליפה א קליפה ! די מויד (האט זיך אזו פערקוקט און האט אזא שטארקן דרייה געטאן מיט דער ווארעטענע, אז די ווארעטענע האט זיך אזש ארום געהאפט פון דער פאכרישקע, און האט אשנעל געגעבין דאבריזשקען אין דער נאז און די בריל איז ארויין געפאלן צו שפרינצען אין דער מאקריטע מאהן אריין) מינטשע האט מיר קיין פעראיבעל ניט דאברישקע, איר רעדט שוין גאר וויא איין עבר בטלניצע ! איר גלויבט דער פאנקעוואטער טוקערין ? לאז זיא זיך דארט מיהען פאר מיינע אלטע האלאוועס זיא איז זיך גיוועזין א שקרנטע, א פליאטקע מאכערין, זיא שעמט דעך ניט אין דער גאנצער שטאט פאר א פיסקאטע ? לאז זיא מיר מוחל זיין, ניט זיא מיין איך די וואנד מיין איך, מן הסתם האט איהר וועלי א קליינם טרינק בראנפין גיגעבין אויף אפרים'ס ברית, זיא איז זיך אומשטיינס געזאגט געוועזען א שכורטע, אז בשעת טהרה האט פון איהר דער בראנפין געשטינקען, וויא איין עפוש, גלייבט איר אויך וואס זיא האט געזאגט ? הערט נאר אויס דאברישקע, ער מעג זיך זיין וואס ער איז, איז אלץ גלייבער וויא די אבגעריסענע

פליאסקעדריגעס

גויעשע טרפה פסול'ן! נישט קשה! ער וועט זיין ערליך אויסקומענעש שפעטער האבין! זיינע זכות אבות וועלין עס ניט דערלאזין, ניין! פארקערט, ווילסט אפשר לעבען ווי ליזע די מחשמוניצע בא איהר מאן? מיט משרתים אין דינסטען, און זאלסט קיין האנד אין קאלט וואסער ניט טוהן? הא? נא נא, מכי תיתי, ווער איז אויך אזא משומדת'טע ווי זי, מיט אייגענע צעפ, מיט א לאנגען שלעפ, מיט איין אויס געשניטענעם האלז? מכי תיתי לאז דיר גאט געבין אזא זיוגען, וועסט שוין פאר שפארען צו קבר ישראל קומען! הער אויס מינטשע גאט איז א גאט! און צדיקים זענען צדיקים! און ווי אזוי זייא איז ניחא אזוי דארפען מיר אנעמען פאר ליב, און גענוג.. מע האט קיין שואליקין געהאפט אויף דער גרעניץ און ער זיצט אין אסטראג, מן הסתם איז זיך דעם צדיק'ס ווילין דער בייא, דארפסטו שוין גאר שווייגין!...

(א קלויזנער בחור פון דער גאס לויפט צי צו דינטשען פערסאפעט).

לויפט גיכער, דינטשע! צוא, הערשקע דעם זעחציאר, מע האט דארטען אויף א קאטאוועס אריין גיווארפין א גאנץ פישקעלע טאבאק אין אייער מאנס גלאז מעד אריין! ער האט אויס געטרינקען און איז טאקי באלד אראפ געפאלען טויט פון דער באנק! דינטשע: (און איין פלאטערניש) אוי א שלאק האט מיך געטראפין! א וויסטער דינער האט מיך דער שלאגען! איין אים חאפענעש זאל קומען אויף אלע חסידים מיט די גיטע... (פארחאפט זיך) וואס וועל איך היינט טהון, מיט זיבען קליינע קינדערלאך? געוואלד! איך בין פערפאלען! (שפרינצע א ווארף דעם מאקאהין, און צו ברעכט די מאקראטע, חינטשיע פאר ליערט דעם זאק:

דינטשע ווארפט אומגערן דאס שטייסיל מינטשעס קינד אין פוסיל

אריין! דאברישקע האט פערלוירין די בריל, און די מויד האט גיחאפט די ווארעטענע און איז פאר איילעניש אריין געפאלין אין א קילער אריין און האט מחילה מפיל געווען א זיבעלע...

פוילישע יודען אין א־נ־אדעססער טשיינע (טעההויז).

גדליהו—עס איז פשוט א תענוג, באמנות! פאר זעקס קו"פ זיצט איך מיר אפ צוויי שעה אויפען זייגער אין אזא שענער געמאהלטער שטוב, שאף זיך מיט אלע קנעכט ווי מיט מיין טאטנס משרת און זייא גיבען מיר אפ דעם גרעסטין כבוד; און דערצו הער איך מיך נאך אן שפילען אפשר פאר פערציג הערבליך! איך זאג אייך דעם אמת ברידער, א לעבען איז נאר אין אדעס!...

יחיאל, ס'איז א חדוש! וואס רעדן? אזוי ווי אין אונזערע פוילישע שטעטליך, אז איינער בעקומט עטליכע גילין. צוא הייסט א רי"ש שי"ן קערבלאך, און קאן נאך דערצו ריידען מיט'ן קווארטאלניע (קאמיסאר) אדא מיינט ער, ער איז שוין דער מר בר רב אשי אליין. אין איטליכער האט שוין בא איהם א ווערטה ווי א שמעק טאבאקע! ער הייסט שוין מחילה דער דייטש ווארין ער האט דאך שוין צוא געגייט א דאשעק צום קיילעכדיגען, און די קאפאטע איז מיט א גיצאקטען סטאן אין עס שטעהט איהם שוין ניט א צוא רעדע, זיט דיר! דא ברידער איז זיך עפעס טאקי גאר א־נ־אנדער וועלט! אט זיצען מיר אין איינעם טאקי מיט אמת'ע דייטשין אין איין שטיב, און טאקי בייא איין טיש, זייא פרעגין אונז מיר פרעגין זייא, יא, א לעבין איז טאקי נאר אין אדעס!...

מיכאל, א שאלה! דא זעה איך, אז איך האב עפים אויך א ווערט!

דא קוקט מען ניט אויף רייכער און ארימער, אויף קערצערע און לייניגערע פאלעס, אויף א קאפעליש צוא א ספאדיק, אויף שטיוועל, צוא פאנטאפיל, דא טוהט יעדערער וויא ער פאר שטייט, יעדער פירט זיך נאך זיין שכל, נאך זיין מעמד, און איינער פונם אנדערין מאכט גאר ניט חוזק!

אט זעה איך זיך טאקע אין גרעצק, חלעבען דארטען ווארפען זיך איבער דיא גרעסטע לייט, גבירים, און צווישען דיא אלע דרייען זיך ארום ליטווישע קאמסיאנערין מיט זייער גאנג, פוילישע יודלאך מיט זייער גאנג, גאליציאנער מיט זייער גאנג, פרוטא זעה איך וויא אלע ריידין צו ווישען זיך פיהרען זיך ארום בא דיא הענט, און מע שעמט זיך גאר איינס מיטען אנדערען ניט! אוודאי איז א לעבין גאר אין אדעס..

לעמעל, וואס טויג דיר, נאר? איך וועל דיר עפעס בעסערס דער ציילין, נעכטען בין איך גגאנגען אויפין בולוואר, מיט מיינע שיינע בגדים, שווער איך דיר באמונה שלי אז עס האט זיך אפילו קיינער ניט אומגעקוקט אויף מיר! פאר געם ניט ווער דארט שפאצירט! דיא גרעסטע שררות און שררות-טעס, וואס דער מינצטער משרת זייערער פאר מאגט מעהר פון אונזר קהל'שען שרייבער, און איז קלינער אין פיאטע פון אונזער בנימינקע דעם יאפערניק, פריטא וועמען גייט עס אן, וואס איך, צו נאך אזוינע צוואנציג יורען גייען זיך אוך דארט?.. אוודאי האט מיר אליין טאקע געפלאמט דאס פנים פאר זיך, חלעבע וויא דער אמת איז, אז מיא וויל זיך גוט צו קוקען, האבין מיר זיך טאקע א פנים וויא א שווארץ יאר מיט אונזער הילוך, מיט אונזערע תנועות, יא וואס איז אמת איז אמת! אבער פון אימיציען דא חלילה א—נ—אום כבוד האבען? בוודאי ניט! פארקערט, סאמע לעבין מיר איז עפעס דורך גיגאנגען א גרויסער שררה און האט מיר איםגערין אומגעווארפין מיין

שטעקין

שטעקין, זאלסטו גזוען זעהען, וויא ער האט זיך פאר ענטפערט פאר מיר, וויא א משרת פאר ענטפערט זיך פארין בע"ב? דיא ווערטער האב איך אפילו ניט אזוי פארשטאנען עפעס האט ער גזאגט "אך פארדאן"! נאר אין דער מינגע האב איך דער קענט. — נא מיכאל וועסטו זעהען אזוינס אין אונזערע פוילישע שטעדט? הא? וויא לאנג שמייסט מען זייא, וויא זייא האבען גאר דעם דרך ארץ, דאס סטאטעטשניקייט אין זיך! אוודאי א לעבין איז טאקי נאר אין אדעס!....

יתיאל: הערסטו אט דאס מיין איך זיך! חלעבין זאגט אייך וואס איר ווילט, נאר איך זאג אייך אז זינט איך זיץ דא היא, איז עפעס אוף מיר גאר א נייע הוט גיווארין, עפעס פיל איך מיך דא פאר א שטיקיל מענטש! אט בין איך איינעכטין גגאנגען צו אפרת'ין אין קאנטאר אריין, (דער מאגאזינער האט מיך געשיקט נאך א קוויטל אוף זעק.) יא פראוודא, אין פערעדניע האב איך מיר אראפ גלאזט דיא פלורערין איבער דיא שיך אין האב זיך צו נויף געשפירעט דאס הארץ, און דיא פאות אביסיל ארוף גפלעטשט, נאר איר קענט זיך פאר שטיין וואסער א פנים איך האב גהאט נאך דעם אלעמען, אנטקעגין דיא קאנטארשקע מענטשין! היינט האב איך דארטין גראד געטראפין טאקי אפרתין אליין אויך. נא זאלסט איהם געזען זעהן, מיט וואסער א כבוד מע האט מיט מיר גרעדט און מע האט מיר גיגיבען דאס קוויטל, טאקע פינקט וויא בא אונזער ר' שמשון דעם גביר, נא יא נא!..

גדליהו, נאר איינער וואס דער ציילסטו מיר אפרתי? מילא אפרתי האט זיך איבער מיר ניט צו שאפין, דוא קוק זיך צוא וויא אזוי דא באגייען זיך דיא נאטשאלסטווא מיט יורען, דארף מען זיך טאקי נאר נאכען אוף דיא נעגיל! בא אונז זאל מיך אזוי באגעגענען א סטאנאוואי,

צוא אפילו דער טיסיאטשקי , וויא דא באגעגנט מיך דער פאליצמייסטער דער גראדאנאטשאלניק אפילו דער גובערנאטער אליין וויא איך גייא מיר אין מיין קאפטין מיטין מיציל וואלט איך זיך ניט זיכער גווען מיטין לעבן אין דא אבראשטשיען זיך דיא נאטשאלסטווא מיט מיר גלייך וויא מיטין געבוירענעם דייטש . . נא וואס זאגט איר דארויף ? —

מיכאל וואס איך זאג דארויף , אוודאי מעגין מיר זיך באגראבין מיט אונזער הילוך אונ מיט אינזער פוילע תנועות ! חלעבין לאמיר זיך ניט נארען . אמת מיר האבין דא קיין אום כבוד ניט דער פאר , מע לאכט אונז ניט אויס , מע מאכט קיין חוזק ניט אויס אונז , אבער אין אמת אריין , פארדינען מיר עס דען מע זאל זיך דא מיט אונז אזוי פיין באגיין , גלאט , דא זאגען ניט ערענטע מענטשין ארינטליכע לייט , פארטון אין געשעפט , אונ זייער האראקטער פאר טראגט גאר ניט , מיט אונז האבין צו טאן , אבער מיר פון אונזער צד , זאגען מיר דען ווערטה דאס דאזיגע , האבין מיר דען ניט א פנים פון אכציג שווארץ יאהר , פון משוגעים ביא זיך אליין אין דיא אויגין ? וואס איז דיא דייטשען זענין חלילה קיין יודען ניט , אז זייא גייען אנגעטוהן וויא מע דארף ? צוא באשטייט דען אונזער גאנץ יודישקייט נאר אין דיא שיינע בגדים וואס מיר טראגין ? הערט נאר אויס קינדער ! צווישען זיך ריידענדיג . קארג עבירות האבין מיר איבער נטאן טאקי אין דיא בגדים מיט דיא לאנגע פאות ? .. גאר ניט , אז מען קען זיך אליין ניט איבער שפארין דעם יצר הרע העלפט ניט אפילו טויזינד פאר פאנטאפעל , מיט זיבען אונ זיבעציג גארטלען ! וואזשע ? דער רוח וואלט אונז צו געחאפט מיר זאלין זיך חלילה אנטוהן וויא שטיקלעך מענטשין . הא ? איר וועהט דען ניט , אז דא ארבעט זיך א גאנצע . . וויא רופין זייא עס—פאליטיקע—וואס נאטשאלסטווא אונ דיא גרעסטע מענער קוקען אויף אונז אזו בודטא זייא וועהען גאר ניט הא ?

לעמעל

לעמעל (וויא דער שראקין אביסיל) וויא הייסט , וואס קען זיך דא ארבעטין ? אדרבה זאג אז דיא ווייסט עפים ! מכי תיתי לאס מיר אויך וויסען , הא !

גדליהו , איך פארשטייא וואס ער מיינט ! זאל איך זייא געבין צו פערשטיין ?

מיכאל — וויא דוא מיינסט ? הא ?

מיכאל , איך פאר וואס דען ניט ? וואס איז ? דא איז עפים א מופת צו וואס ? פשוט א זאך וואס מע פאר שטייט עס מיטון שכל הישר !

גדליהו , פאר שטייט איהר א מאל האט מען אין פולען אנגעטיהן געבראכטע ליידין , מע זאל זיך טראגין דייטש געקליידעט , מע האט נייבער געוואלאטשעט ביא דיא האר איבערין מארק , מאנזבלען גהאקט דיא בארד אין פאות , אנגעזעצט , געשטראפירט , געשלאגען , איהר געדיינקט זיך דיא גזרה ! וואס האט דער קייסער געמיינט ? הלעבין ניט אונזער רעה , ער האט פשוט געמיינט , מיר זאלען א פנים האבען וויא לייט , ניט וויא שלעפערס טארבעטראסניקעס ! נאר וואס דען ? אונזערע יודעליך וואס מער מע האט זייא גינייט , געמיטשעט , מער האבין זייא זיך פאר עקשנ'ט אונ האבען באמת געמיינט אז דער קייסער וויל זייא נאר פון יודעשקייט אראפ פיהרען דער מיט האט זיך מישב גווען אונזער הייגטיקער קייזער אזו , מע זאל אונז גאר ניט טשעפין אונ לאזין לויפין , ווארים וואס מעהר מוטשען , מער וואלטין מיר זיך איינגעשפארט ! בעסער טראכט דיא רעגירונג , זייא זאלען זיך אליין ארום קוקין וואסער א פנים זייא האבין , אוודאי אוודאי , דורך דעם מיטעל האבין זיך שון אפשר העבער דריי פערטיל יודען אן גיטון דייטש , נאר מיר זאגען טאקע געבליבן פאר דריפעטע יודעלאך ! פאר שטייט איר מיט וואסר א—נ—אויג

מעקוקט

מעקיקט אויף אונז ? הא ?

יחיאל, אמת! וואס גרעכט איז גרעכט, מע קען יאנדערש ניט זאגין! איך האב עס שוין לאנג אנגעהייבען פאר שטיין, אינ טאקע דעריבער (אט זאג איך איצט אום דעם אמת) אז איך האב מיר פאר אכטאגין געגיבען גייען מיין קאפאטע, האב איך אן געזאגט דעם שניידער, ער זאל זיא א ביסעל קערצער מאכין אונ מיט צוויא שורות קנעפ, מיט א געאקטען סטאן, עס זאל האטש פאהאזשע זיין אויף לייט! חלעבין עס פלאכט פארט מיין פנים פאר זיך אליין קיקענדיג, (מיט א שטיקעל פאר שעמטער מינע) אונ טאקע א קשקעט האב איך מיר שון אויך געקויפט! אויף שבת וועל איך איהם אנטון!..

רעמעל. אז סיא איז יא אזוי לאם איך זשע שון אויך פאר אייך מתודה זיין, איך האב מיר נעכטין אויפין טאלטשאק גקויפט אצוואנגאנגענעם סערדעט, מיט א—נ—אויס געשטעפט העמד פון פארענט, אינגאנצען פאר צוויא קערבליך! עס איז פשוט א תענוג אין אזא שטאט! בנאמנות!

גדליהו, אונ מיר האט דער מאגאזינער געשיינקט א—נ—אלטען ראק מיט א פאר שטיוועליעטען!...

מיכאל, אזוי? אין מיין נשמה איז פון קלאטשע? וואס הייסט? זאל איך טאקע בלייבין אין מיינע זיסע בגדים, הא?

יחיאל, ווער הייסט דיר בלייבען? גייא אופין טאלטשאק, וועסטו קריגען אפילו אין מיטען דער נאכט, אביא א קערביל!

מיכאל (פערשטעהט איהר) איך וועל אייך זאגין דעם אמת, מיר האט נעכטין דער קאסיר געשיינקט א—נ—אלטען קאפעליאש (מיט

פערטיידיגונג

פערטיידיגונג) א נידעריגען ציהייסט ער איז ניט ווייט געריקט פון דיא פוילישע קאפעליאשען, מיט א פלאשטש, מע קען פון איהם איבר נייען א ראק מיט א פאר פלידערין, נאר איך וועל אייך זאגין דעם רעכטין אמת, אז איך דער מאן מיך דאס אנטיהן ווערט מיר אזש פינצטער אין דיא אויגין! ניט מחמת ירא שמים, חלעבין, איך הער זיך שוין אין פארשטייא זיך שון טאקע אליין. אז דאס איז ניט קיין חטא, אדרבה אזו גייען מיר וויא משוגעים, דאס איז נאך מעהר חטא, א מענטש טאר פון זיך אליין ניט חוזק מאכען! נאר וואס דען? עפיס גלאט איך בערעכען זיך. חלעבען. איך בין א—נ—עני ואביון, גייא פליצים טוא זיך אן א ראק מיט א קאפעליש, איך ווייס זיך וויא אזו בייא אונז אין פולין לאכט מען פון א—נ—ארימען דייטש?...

יחיאל, א דאס איז דיא מעשה, וואס בייא אונז אין פוילען, זעה זשע אבער דא! טאקע אין גרעצק צוא אין בולוואר צו וויא, גייען מענטשין מיט אבגעריבענע סערדעטין, מיט צובויגענע קאפעליאשען. מיט געלאטעטע שטיוועלעטין. און שעמען זיך גאר ניט, ווארום וואס האט מען זיך צו שעמען? א פנים דיא רעגירונג און דיא צייט פאדערין דען אז מען מוז נאר טראגין נייע רעק מיט נייע קאפילישען? ניין! זייא פאדערין נאר מע זאל זיך טראגין וויא מענטשען, ניט וויא שלעפערס, וויא ווילדע אבעזיאנעם, וואס קער זיך דאס אן מיט ארום צוא מיט רייך? וואס איך פאר מאג דאס טראג איך אביא וויא א מענטש!.. איך וויל דיר נאך זאגין א סוד, זאלסט ניט מיינען, אז דיא היכע נייען קאפעליאשען מיט דיא גרויסע סקריפעוואטע שטיוועלעטען זענין ניעפרעמענע נגידים. און דיא אבגעריבענע אין געלאטעטע זענין קבצנים! דא איז סרוב פינקט קאפויר!.. (אלע זענין אויפגעשטאנען אויס דעם, אז אויף שבת זאלען זייא זיך אלע פיר אנטיהן וויא מענטשען

און

און גיין שפּאַצירין אין בולוואר...)

נישט קשה פון אַ סטאַנציע.

אַ געבוירענער בין איך אין וואָליגער גובערניע, אַ נכתב, אין פּאָדאָליער, וואָגען וואוהן איך אין קיעווער גובערניע! נאָר ניט תמיד ז"ך איך אין אויף איין אָרט, איך בין אַמאָל דאָ, אַ מאָהל דאָרט, מן הסתם איז מיר שוין אַזוי באַשערט, אפשר בין איך אַ גלגול פון אַ העברעשען לערער! נאָר איך מיין זיך גאָר עפּיס אַנדערש.

אָט וויא איהר זעהט מיך, בין איך שוין אוס געווען אַ וועלט, איך האָב איבער געזעהן פערשיידענע מענשין, איך האָבען קענען געלערינט פערשיידענע כאַראַקטערין, איך האָב שוין גיזעהען לאַנגע פּאות מיט לאַנגע עבירות, קערצע רעק מיט קערצין שכל, הייסע חסידים מיט קאַלטען יראת שמים, און קאַלטע אַריסטאָקראַטין מיט הייס אַזיאַטיש בלוט, איך האָב שוין גיזעהען ווייבער מיט אַ סך שטאַרקערע דעות פון אַפּיקורסים, און אַפּיקורסים מיט מעהר פאַנאַטיזמוס פון פוילישע גבאיטות: .. אַ כלל וויא מע האָט מיך גינאַרט האָב איך זיך גילאָזט נאַרין, ניט ביי איין גיטען יודען האָב איך דיא שיריים גילעקט פון טעלער, ניט ביי איין אַריסטאַקראַט האָב איך געטרינקען וואַסער מיט איין געמאַכטס, ניט איין קריטיקע האָב איך זיך פון געבילדעטע אָנגיהערט, און דיא אַלע זאַכין האָבען מיר קאַרג וואָס צו געבראַכט, פון דיא שיריים בין איך ניט זאַט גיוואָרען, דער איינגעמאַכטס איז מיר אַרויס גיפאַלען באַקעם איבער אַ עין הרע.. און פון דיא קריטיקעס האָט מיך אַזש אָנגעהויבין שפּאַרין אונטערין האַרץ. אַז איינס דאָס אַנדערע קריטירט, היינט גייט ווייסט וויא דער אמת איז? הכלל צוא

וואס

וואָס פאַר אַ מענטש איך האָב זיך גילאָזט, האָב איך אַלץ דעם אמת ניט גיקענט אָהנטאַפּין, דער חסיד שרייט „דער רבי״ סיז אַ ליגין ער מיינט גאָר ניט דאָס!...

דער קלאָמערשט אויף גיקלערטער זאָגט „נאָר בילדונג״ חלעבין ער מיינט אויך אַ קערביל! דער אַריסטאָקראַט שרייט גוואַלד „נאָר אָרדענטליך״, דאָס מיינטער אויך אַלץ נאָר פאַר יענעם, אַליין קומט ער אָפּ מיטין שרייען! נאַ וואָס טוהט מען היינט? אַוודאי בין איך שיעור שיעור נאָך אַ מאָהל אַ חסיד גיוואָרען! ווייניגסטינס פאַר שפּאַר איך חאַטש מוטשען דעם קאָפּ פאַר שפּאַר איך טאַקען קאָמפּלימענטין דער מאַמזעל, פערשפּאַר איך קלערין דיא ווערטער וואָס בלאָנקען זיך אַרום נעבין וויא יתומים, אַזוי לאַנג, ביז זייא פאַלען אַריין אין אַ אָפּען פּיסקע מויל וויא אַ דבוק, וואָס צירעט זיך פאַר וואַסער און פאַר פייער, אַ שטייגער סימפּאַטיע, עמאַנציפּאַציע, מאַציאַן, אַלאַן, (אונטער דער נאָז) עקסטרעהם און נאָך אַזעלכע מיני ווערטער, וואָס ווער עס וויל. אַביא נאָר אַ קירצער ראָק, בעדינט זיך מיט זייא ווען ער רעט מיטין קאַבאַטשניקס מיר ווענין ליעבע, אין מיטין בעל מציצה אויף אַ ברית ווענען אָפּעראַמציאַן.., בין איך ווידער אַ חסיד, פער שפּאַר איך זיך נאָך קרימען דער מאָדע, דאָס איז דאָך יאַ אַראָפּ גיפּאַטערט אַ קלאָץ פינם קאָפּ! נעה האָב גאָר צו טוהן מיטין קאַלנעריל היט גאָר אָפּ דיא אויף גיזעצטע מאַנזשעטין, זעה דיא שטיוועלעטין זאָלען ניט חלילה פאַר נעצט ווערין, וואָרען זייא ווערין אָן דעם סקריפּ, ניתאיי וואָלט מיר חאַטשע עפּיס אַרויס קוטען דער פון, איך זאָל חאַטשע דער מיט האָבין אַ לאַסקע באַם אַריסטאָקראַט, איך זאָל חאַטש דער מיט גיפעלען דעם רוסס, איך זאָל חאַטש דער מיט אָן

לערנן

לערנען דעם חסיד, אז ניט דאס ניט יענץ, נאר גלאט זיין איין אומזיסטיגער משרת דעם שטיוועל. איין איבריגע פארטאגע דער מאגישקע, און נאך זייטיגע צרות טראגין דער צוא.

דער חסיד האט מיר נאך ערגער פיינט, דער אריסטאקראט פירט מיט מיר אלץ דיא הינטעשע פאליטיקע, און דער פאליאק ער ווייטערט זיך נאך מעהר פון מיר! און צום אמת לאס מיר זיך ניט נארען, וואס געפינט דער חסיד און אונזר פוילער אריסטאקראט? דאס אייגענע וואס מיר געפינען אין זיין פויל חסידות, אדרבא, אופן אמת'ן חסיד (וויא נעמט מען איהם) איז זיך כדאי צוא קוקען, פארט ער האלט ער זיין רעליגיאזנע ציעל, און דא איז ניט פרום, ניט ערענטליך!... אוודאי אוודאי בין איך שיעור צוריק א חסיד געוואָרען.

(דיא אריסטאקראטי וואלט זיך גאר געוועזען צו קראצט) נאר אין מוטען דערינען האט מיך גאר דער גוטער יאהר פערפירט אין א קליין שטעדטיל, ניקאפאל, אז פון אלע מיינע קוואַרטירין אין מיין נע ווגדקייט, איז דאס נישט קשה פון א סטאנציע! מע קען ניט זאגין אז דא איז איין פאלקאמענהייט, נאר גאנץ נישט קשה אקעגען אלע פוילישע שטעט, דאס שטעדטיל פירט איר האנדעל מיט אדעסא, אוודאי איז א גוטער לערער, נאר דאס שטאדטעל איז א גוטער תלמיד, קיין גרויס בילדונג ליגט, נאר דער האנדעל געהט דא זעהער מיט א גרויסער ארינטליכער גראדער סיסטעמע! דא גלייבט זיך אוים דיא תורה מיט דרך ארץ, האנדעל מיט יושר, דא שטאלצירט ניט איינער קעגין אנדערין, מע זיכט ניט איינס עאויפס אנדערע קיין חסרונות, דא איז ניטא קיין בעזונדערע סעקטין, אלע זאגין אריסטאקראַ'ץ, און אלע פראסטי אלע ליעבען דיא ציוויליזאציע און אלע זאגען גאט חסידים!

דער

דער רב לערנט זיין זוהן פראנצעזיש, דער גילערטער זאגט א מאהל א קאפיטיל תהלים, דער שוחט גיט אפ זיין מיידיל אין פענסיאן, און דער אריסטאקראט געהט אפט אין שול אריין דאווענען, דער חזן פארשטעהט גאנץ גוט לשון קודש, דער פראסטער נגיד גיט זיך אפ מיטין ארימאן, פראסטע מלמדים פאר שטעהען אויך א ביסיל רוסיש און דייטש! דא געפינט מען קארג ליידיג גייערס, יעדער הארעוועט אויף זיך און אופן כלל, דא פערזארגט מען א כלי קודש מיט אלע הצטרכות, ער זאל שוין פאר שפארין זשעברעווען וויא אין פוילין,! אזוי האנדלען זייא זיך אוים ארינטלאך אי פאר זיך אי פארין קריסט, מע קען ניט זאגין, עס איז דא אויך איינע גיצעהלטע אויסנאמע, נידריגע מענטשען מיט נידריגע האראקטערין, אבער גאר ווייניג, און בכלל איז דאס שטעדטיל זייער א שיינער מיסטער פון אחדות און גיטע זיטטען, א—נ—אמת מע זאל דא אן האפין פינם פראסטען בויער ביז דעם איידעלסטין קריסט, וועט ער זיך לאזען א פינגער שניידין פארין יודען!.. און אלע געזעלשאפטין זאגען דא קריסטין מיט אידין אין איינעם, זייא געהן איינס צום אנדערין אויף שמחות, און דער בייא וואס צו גאט איז צוא גאט!...

נא פוילישע יודען א יא! אז מע זוכט געפינט מען! אט לערינט אייך פון דעם שטעדטיל, דא קריגט מען זיך ניט איבערין שוחט, א חזן, א רב ווייל ער האלט מיט איין אנדער צדיק, דא איז ניטא קיין מגין קיין גוטער יוד; און האבען דאך אלע פינם איבערשטינם האנד פרנסה בכבוד! דא שלאגט מען זיך ניט אין דיא בתי מדרשים און מען פירט ניט קיין פראצעסן זעהט איר פוילישע שטעדליך, איהר זאלט וועלען א ראיה נעמען פון דעם שטעדטעל, וואלט איר אויך מיט

דער.

דער צייט בעקאנט געווארין אין דער וועלט אז אלע זאלין וויסען דיא
ווערט פינם נאמען יוד. —

איטלעכער איז ביי זיך גענארט.

פאר עטליכע יאהרען, ניט היינט געדאכט, ניט איצט געדאכט,
ניט פאר קיין יודען געדאכט, האב איך געמאכט א ביכיל מיט לידער,
וואס פאר א שמחה אויף מיר איז געוועזען! איך האב געמיינט איך
מאך גליקליך דיא וועלט, און בין אזוי ווייט פאר נארט געוועזען, אז
מיר האט זיך אליין אוים געוויזען מען בעט מיך פון אלע זייטין און
מען ווייגט פאר מיר איך זאל זיא שוין גיכער אב דרוקין!.. וויא עס
איז האב איך אריין געשפארט אריבער 300 ריבעל אין דריק אריין
און האב אהן געהויבען דרוקען מיינע ליעדער, דא ערשט פאר עטליכע
וואכין בשעת דרוקען האט זיך מיר אלץ געדאכט, אז דיא וועלט שרייט
מיר נאך הינטען, „דריק שוין אב גיכער, מיר וועלין עס צוא האפען
וויא הייסען פלאדען!.. דיא טעג איז דאס ביכעל ארויס פונם דריק,
מזל טוב! דיא וועלט האט א בן זכר געהאט מיט לאנגע יאהרען,
איך האב אפילו קיין ח"י גדולים ניט גענומען, און האב איהם א נאמען
געגעבען „דער בייזער מארשאליק" קוים איז דאס ביכיל פון דער דריק
ארויס האב איך שוין ניט גיקענט שלאפין, איך האב מיר אלץ געקלערט,
וויא פיעל זאל איך לייזען דער פר? א 25 גער איז צוא פיעל—10 קאפ'
איז צוא ווייניג! היינט וויא אזוי זאל איך דא טהון? זאל איך זיך
אליין ארומטראגין מיט זיא? איז ערשטינס שטעהט מיר ניט אן,
צווייטינס וואס דארף איך דאס? מען וועט דאך צו מיר קימען און
מען וועט מיך נאך בעטען... זאל איך ווידער ווארטין ביז מען וועט
קימען? דאס וואלט איך אוודאי געוואלט, נאר איך ווארט און ווארט
אין

אין זעה ניט קיין לעבעדיגען מענטשען אין דיא אויגין, צוא אפילו
א טוידטען מענשין נאר מיט א לעבעדיגען גראשין... א קיצור איך
האב א קוק געטוהן אז דיא ווערט לעבט אקיראט וויא פריער, דיא
ערד דרעהט זיך, דיא זוהן ברענט, דיא לבנה קיהלט, מענטשען
האנדלין און וואנדרין, מען עסט, מען טרינקט מען מאכט חתונה קינדער
און מען בענעהט זיך נאר אהן מיינע לידער, אט דא האב איך געטראכט,
פיעלייכט ווייסט נאך נאר קיינער ניט פון דער כשרער מציאה? און
האב באלד אביאוועט אין אלע גאסין און האב גישטעלט א פריין
פופציג קאפ'! און איך האב שוין יסורים גיהאט, וואס וועל איך טהון?
איך לאזשיר אין א קליין צימעריל און דא וועט זיך דיא וועלט א שיט
טהון צו מיר נאך דיא לידער וויא נאך מצה וואסער וויא זשע וועל
זיא אויף נעמען? נאר דער אויבערשטער האט מיר א נם גיטון קיינר
איז ניט געקומען, אט דא האב איך גיטראכט, אפשר איז צו טהייער
פופציג קאפ' און האב אביאוועט פערציג—עס געהט ניט—דרייסיג עס
געהט ניט, איין עק זאל עס נעהמען, פינף און צוואנציג, עס געהט
ניט, האטש צערייס זיך, ניט דא א גראשין.. דא איז מיר שוין
אריינגעפאלין א ספק! אפשר קען טאקי זיין, אז דיא וועלט קען זיך
באגיין אהן מיינע לידער הא?... נאר אין עטליכע טאג ארום האב
איך ארוים געזעהן, אז איך האב פארט א טעות דען עס האבין זיך
אן געהויבען שיטען יודלעך צו מיר פון אלע זייטין, איך זאל זייא
ווייזין דאס ביכעל, עס הייסט, איך זאל זייא נאר געבין איבער
לייענען.. אצונד האב איך ערשט פערשטאנען, אז דיא וועלט דארף
טאקי יא מיינע ליעדער, נאר וואס דען? דיא גאנצע מניעה איז דא
דיא פינעף און צוואנציג קאפ'... א יא דאכט זיך נאר
א קליינע מניעה, אין דעם גיוועהנט זיך אבער אין גאנצען,
ווארום

ווארום איך דארף מעהר דיא פינף אונ צוואנציג קאפ׳ וויא זייא מיין
בוך. פריטייא וועל איך בייא קיינעם ניט פארלאנגען קיין פינף אונ
צוואנציג קאפ׳ אומזיסט, אונ זייא פערלאנגען יא מיין ביכעל איבער צו
לעזען אומזיסט, הלעבין א חדוש! א יא א חדוש? הא? וויא זאגט איר
מיינע טייערע לעזער? נאר איך וייס אז איר זענט גרעכט, וואלט בייא
מיר געוועזען צו פערקויפען ווין, ביר, פיראזשנעס קראמעלקים אדער
האטש פראסטע קאנפעקטין אוודאי וואלט איר ניט געזשאליוועט קיין
פינף אונ צוואנציג קאפ׳, חלעבין וואס זנאטשעט פינף אונ צוואנציג
קאפ׳ אויף אזוינע זאכין? א שפייא אבי אויף עפעס רעכטס, אויף גייטיגס,
אבער ניט אויף בלאטע, הלעבין וואס איז א יודעש בוך? אוודאי
א קריטיקע אויפן רבין. א לאך פון דיא חסידים, א שפאט פון אונזערע
נארישע איבערציינגען, א ציפ דיא פאלשע אריסטאקראטין א קניפ
דיא לייוועגטענע זעק מיט קערבליך. א שמייס דיא אומזיסטיגע קהל
פרעסערס, א שנייד דיא פוילישע שדכנים, א רייב דיא פאר זיכערטע
שקאנטיסטען א ויין אופין יודישען נידריגען שטאנד, א קרעכץ אויף
זייערע גילדענע טאלענטע וואס ווערין אומזיסט פאר פאלין, א זיפץ אויף
זייער אומכבוד וואס זייא האבין פון אלע זייטין... אונ נאך אזעלכע
שמאחטעס, וואס קריכין אונז גאר ניט אין קאפ אריין, ובפרט נאך
געלט צאלין דער פאר פינף אונ צוואנציג קאפ? ... חלעבין נישט כדאי!
איך וייס, אז איר זענט אוודאי זייער גרעכט דער גראשין קומט אן
מיט צרות אונ דיא הוצאה איז גרוס, חלעבען מען דארף א מאל געבין
א גוטין יודען. א מאל אין טהעאטער, א מאל תקון אין קלייזילי א מאל
אויף א קערטיל, א מאל א בעל שם אונ א מאל צושטייער תשעה באב
אויף א קערבישעל. א מאל א ארץ ישראל יודען פאר זיין פתח׳וועטע מי
שברך אונ א מאל דער דינסט מויד פאר איר פאשלושנאקט, היינט

וויא

וויא איז א קעמילע, א בריטווא א מזרח, א דאמינע, א וועטשערינקע
בייא חברה קדושה, א שטיקעל איקרע פון בופעט אונ נאך אזוינע
טויזענדער גייטיגע זאכין וואס קאסטין געבעך בלוט, אונ אין מיטן דרינען
אט האסטו דיר גאר א פארשימעלטען מחבר אויך צום טיש? גלייך
אלס מען בעט איהם ער זאל שרייבען? אונ אז ער שרייבט, ווער הערט
איהם? ווער דארף עס ווער קוקט עס אן? וועמען הארט עס אז דער
צדיק פערפירט א וועלט? אז דער סבארשטיק נעמט צוא דאם ארימאן
דאס לעצטע איבער בעטיל? אז דער געשטאפטער גביר פילט אן זיינע
זעק מיטין ארומאנם טרוד אונ וויל ניט געבען א גראשין אויף צרכי
צבור? אז דער אויפגעפיצטע אריסטאקראט האט פיינד א חסיד וויא
חזיר, א געבילדטין וויא דעם טויט. א מתנגד וויא דיא ערשטע צווייא
דיא תורה נאך ערגער פון דיא דרייא, זיין סאוועסט איז קאלט וויא
אייז, דער שכל שטומפיגער פון א קאלאראטש, דאס הארץ אומריינער
פון א פוילישען רעקרוטסקא סטארעסטע, דיא מארדע אנגעשפיגעוועט
מיט טרפות אונ ווייסט אפילו ניט וויא אריסטאקראט הייבט זיך אן וויא
אסור לאזט זיך אויס? אונ וויא אזוי הייסט דאס חומשיל, וואס גייט
צווישען דיא פינף חומשים אין דער מיט? נא ווען באלאנגען אזעלכע
שמאחטעס? הא א יא איך האלט מיט אייך? א יוד רעדט גאר פאר
זיך. וואס גייט אים אן דער כלל? אונ צום אמת איז דען ניט א גלעכטער
צו שטיין דער בייא, וויא איין אבגעריסענער מחבר ברייגגט דעם
פערטראגענעם נגיד א ווערק, אונ דער ציילט אים א מעשה, וואס איז?
ער שרייבט וועגין דיא שלעכטע קינדער ערציהונג אין פוילען, וועגען
זייערע פערד[illegible] זיטטען, וועגין דעם פינצטערין חסידות, וועגין
דיא נייע מאדנע אונ ווילדע מענטשען, אדער ביסמאקענע עזלען, וועגין
יודישע קהל׳ם זאכען וכדומה אונ דער ציילט נאך אזוי ערנסט אז בלוט

רינט

רינט איהם אַזש פונם האַרצין. אונ דילט אַזו אָן אַ קאפ ווען דער נגיד איז גאר נעבּיך פערטראגין אין פריצענטין, קורסען, בּילעטין, סעריעס אַקסען ווייץ, וכדומה. אים האַרט דאס אַלץ פינקט וויא אַפּולישין אַמדראטשיק האַרט, אַז דעם רעקרוט גייט נאך איין אַלטע בּלינדע מאמע. אונ הלשת פערצעהן מאל אין דער מינוט, דען וואס זאל איהם דא האַרין, ערדערלייגט עפּיס אַ קערבּיל דערצו? הא? אונ וויא באַלד ניט אַ קערבּיל—לאָזין פרא איהם אַפילו דיא חסידים טאַנצען מיט לאַמפּאַסענע הויזין בּאַם רבּי׳ן אופין טיש, אונ אַריסטאַקראַטין גיהן אונ בּערשיטע טלית קטן׳ס?! הא? וואס זשע שטעהט ער נאך, דער נאַרישער מחבר אונ דילט אים אום זוסט אַספּאַרעק, אונ וויל נאך געלט פאַר דער זיסע סחורה? פאַר וואס האָט ער בּעסער ניט גבּראַכט אַ פּראַבּקע פּראַסע, הירזש, רעטשקע? הא? האָט איר געהערט אַזא מין משוגעת פון אַ מענטשין? זיך אָנמאַכין אומזיסטיגע שׂנאה אי בּייא חסידים אי בּייא אַריסטאַקראַטין. אונ ווען אַ טובה טאָן דעם וואס עס פאַרערט גאר זיין טובה ניט, וועלין אויסצוואגין דיא האר דעם וואס ער מיינט אַז ער טראגט איין אוצר אופין קאפ, עס איז יא בּדאי זיך צוא קויפין שונאים. ווען זשע? אויף געבּן אַ קערבּיל, ניט נעמען.. וואס זאגט ער נאך? שטייטש ער האָט נעבּעך אויסגעלייגט מזומן געלט פונם לעצטן אויף דער דרוק, איהר פאַרשטעהט? ער האָט אויסגעלייגט מזומן געלט פאַר יענער קאַנטאַר אונ האָט אַ אָנווייזונג אויף דער קאַנטאַר.. צו ער האָט אויס געלייגט לויט נאָך׳ן לייפּציגער קורס אופין טאַלער אונ פאַרערט דא אופין רובּיל!.. נא דיר אויס געלייגט! ער וואַרפט געלט אין דער בּלאָטע, אונ וויל יענער זאל אויך טאָן דאס נאַרעשקייט? אָבער גאר לא, ניט נאר דיין בּוך, דיך אַליין דאַרף ער אויך אויף כּפּרות, וואַרום אַז דוא האָסט ניט קיין פּראַסע, וואָזשע טויגסטו? האָסט ניט קיין

יארעוואקס

יאַרעוואַקס, גייא אַהיים שלאָפן. דער חסיד וואס דוא בּעדויערסט אים אין דיין בּוכיל, איז נאר בּאם גביר אַסך חשובער פון אַייערי טוזינד מחבּרים, מיט אים פירען זיך אַלע דייטשין אַרום, ווייל ער האָט פּראַסע, צו ער מיינט ער האָט, צו יענער האָט אונ ער איז אַ מעקלער, צו קאַמיסיאָנער דער פון, צו קיינער האָט ניט, נאר ער רעט אָבער פון פּראַסע, .. אַ יא מיינע ליבּע קונים איך פערשטייא א—נ—עסק? אַי וואָזשע האָב איך געדרוקט מיינע לידער? טאַקע זעהר אַ געזינטע קשיא — דער תירוץ איז אָבער, איטליכער איז בּייא זיך גנאַרט, "וואָזשע ווילסטו נאך פאַר זייא געלט"? — פון וואַנען ווייסט איהר? איהר האָט זיך נאך ניט גפּרובּט אַריין גיין צו מיר, טאָמער וועל איך זייא אַייך גאר שיינקען אומזיסט!, "כּטאטש דוא האָסט אָבּייאַוועט אַ פּרייז"? וואַרום איך האָב געדיינקט אַז איטליכער איז גנאַרט, מן הסתם זענט איר אויך גענאַרט, והא ראיה אַז ס׳איז אמת, איך זעה זיך אַז איר זענט בּעלנים אויף שמאַטעס, אויף מעשׂה בּיכלעך. וואס זאגען טאַקע א—נ—אמת ניט ווערטה, וואס דיא ערד טראָגט זייא מיט זייערי מחבּרים אינאיינעם, נאר אונב אוף מיין בּיכל זאגט איר ניט גינאַרט זאַטשי מוחל האָב איך ניט גטאַנצט הייַנט מעגט איר שוין קומען צו מיר איך זאג אַייך בּנאמנות, אַז איך וועל אַייך שיין אויפנעמען, אונ אַז איר וועט מיר נאר בּריינגען פינף אונ צוואַנציג קאפּ׳ מינץ וועל איך אַייך בּנאמנות מיין סחורה אַוועק שיינקען אומזיסט! אַ יא איהר מיינט איך רייד איצט וויא איין משוגענער? גיין הלעבּין! איך זאג דאך אַייך ניט, איר זאָלט מיר גיבּין פאַר מיין בּיכעל, איך זאג אַייך פאַר מיין סחורה, נא שפּיגלען אונ בּרילין איז דען קיין סחורה ניט?.. קומט בּרידערליך מעסט אָן מיינע בּרילין וועט איר גוט אַרויס זעהן יענעם! קוקט אין מיינע שפּיגלען וועט איר גוט דערזעהן זיך!.. איך האָב אַפילו איין סאָרט בּרילען וואס איר וועט מיך אַליין אויך גוט דערקענען, אינ וואס מיינט איר, וועט איר

דער

דער זעהען אויף מיר ? מער ניט וויא א טייערען געשליפענעם קבצן מיט אלע פישטשעווקעס ! אונ פאר דער בריל בעט איך פינף אונ צוואנציג קאפ׳ , איז זיא אפשר ניט ווערטה ? אז מע קען נאר זעהן אויף א בריל א מין סארט קבצן מיט א ביסמארקענעם ראק , מיט ברייטע לאמפאסין , מיט א קאסע זשילעט , מיט א שפיצעבריגען קראגין , אונ א ווייסען הויכען הוט מיט א רעזינקע , דערצי נאך א מעראליאן באם זייגער ! ? הא ? אי אזוינע קבצנים א סך אין אפשר כמעט אלע , זעהט מען היינט דורך אוים גאר אהן ברילען ? זייא זאגין זיך אבער ניט אוים , אונ לאזין אויף זיך א סך ניט קוקין , אונ איך אביאווע נאך יעדין מע זאל געהן קוקין אויף אזא מין ביסמארקענעם קבצן ! איז דען ניט מער ווערטה וויא אויף א קארליק צו קוקין ? דארט זעהט איר א קליינם , א גאר ניט פאר פופציג קאפ׳ , אונ דא זעהט איר אגעזינטען , געפאסעטין קבצן וויא עוג מלך הבשן פאר פופציג קאפ׳ ! אוודאי מאגט איהר גיבען , איך וועל זיכר הנאה האבין , אונ איר וועט אוודאי חרטה האבען ! . .

משלי מוסר קאפיטעל – 5

1) דער דלית איז וויא א–נ–אלטער מאנן , אז ער זעצט זיך ערגעץ אפרוען האט ער שוין קיין כח ניט אוועק צו גיין .

2) דיא עלטער איז וויא א ווייב , אז מען גיט איר נאך טרעט זיא אויפין קאפ .

3) בערים זיך ניט מיט דער יוגענד , א סך אלטע פערד פירען יונגע פעלכליך צו פאר קויפען .

4) דיא עלטער אנטוויינט ביסלך וויים פונם לעבען . וויא דיא מיטער אנטוויינט דאם קינד פון דער בריסט .

דער

5) דער זעהסט נאר א גראָע האר , מאך זיך שוין פארטיג אין וועג .

6) א גראָע האר איז וויא א פענדיל אין דער מלחמה , אז מע ציט אוף דאם פענדיל מוז מען גיין ,

7) דער טויט איז דער עק פונם לעבין , אונ מיטן לעבען ווערט גבארין דער טויט .

8) ביז מע לעבט וואם האט מען מורא פארין טויט , אונ אז מע איז שוין גישטארבין איז זיך שוין נאך אלעמען .

9) האדעווע דעם גוף צוא לעבין , אונ דיא נשמה צום שטארבין .

10) דיא נאטיר פערשלאפט דעם מענטשען אלע נאכט כדי זיא זאל אים איינגעוויינען צום טויט .

11) דאם לעבין איז א קריינק וואם מע שטארבט פון איר , נאר דר טויט הייקט אוים פון דער קריינק .

12) דארט וויא מע לעבט איז ניטא קיין רוה , אונ דארט וויא מע רוהט איז ניטא קיין לעבין .

13) דוא ווילסט וויסען א מבינות אויף דיין ווערק , פרעג דעם נאר וואם ער וועט זאגין , איז א סימן פארקערט .

14) דיא וועלט איז א בעדעל , דאם גליק איז דיא אייבערשטע באנק , דיא צייט איז דאם בעזימעל , אז מע ליגט שוין גאר אויף דער אייבערשטער באנק טיהט א בריה דאם בעזעמעל , אונ מע שפרינגט אראפ .

15) אז וואל איז דיא יאהרען וואם איך האב שוין אב געלעבט ווארום זייא האבין מיך שוין גיפאטערט נאר אז וועה איז דיא יארין וואס איך דארף ערשט לעבין .

16) מיליאנען מענטשין קומען אויף דער וועלט וויא הונדערטער אקטיארין אויף דער סצענע , איין אקטיאר פון הונדערט ריפט מען ארוים

ארוים נאך זיין ראלע, אונ איין מענטש פון איין מיליאן בלייבט
אונשטערבליך.

17) עס איז ניטא דיא נייט וואס מע זאל זיך פון איר ניט קענען אויס
דרייען, נאר ביא דער גרעסטער נויט, דרוט מען זיך אויס
מיטען טויט!..

81) דער גראדער פארשטאנד איז עלטער פון אלע יאהר הונדערטין—

(בעלינסקי)

א חדוש בנאמנות!

אמאהליגע צדיקים האבען אלעסדינג געקענט.
לעבעדיגע מלאכים פלעגין זייא חאפין אין דיא הענט.
מיט זייערע לעכטיגע אויגין האבען זייא אלעס גיזעהן.
אפילו וואס אין זיבעטין הימיל איז גישעהען.
אין אלע עולמות עליונים זאגען זייא געוועהען פארטיקן.
אום שפע, ברכה, הצלחה, אויף דער ערד צוא באציהען.
נע ונד אין דער מדבר האבין זייא דעם אמת געזיכט.
פון אלע וועלט תענוגים האבין זייא ניט פערזוכט.
האבען געפאסט הפסקות מיט סגופים אלערלייא,
געטובלט זיך אין פאלאנקעס, געקאטשעט אין שנייא.
א כלל זייא האבין זיך כמעט מיט גאט גיקענט פאר גלייכין,
זייא האבען געקאנט אפילו דיא נאטור איבער מאכין!..
צום סוף, נאך דעם אלעמען זענען זייא גישטארבין פאר הונגער.
זייער מאנגיל אונ נייט איז דערמיט ניט געווארען גרינגער.
פון צרות, פון תקות האבין זייא געטריקענט געבארט.

אין זייער פונצטערער מעמד האט גאר קיינעם ניט גיהארט.
אפשר איינער פון טויזינד האט זיך דער מאנט ביא דער נויט.
אונ האט זייא קאם אונטער געהאלפען מיט א שטיקעל ברויט!..
דער פאר זאגט מען "דיא וועלט איז א מאהל זייער נאריש גיוועהן
היינט איז זיא קליגער!" א נא לאמיר זעהען.
היינטיגע גיטע יודין זאגען אהן חכמה, אהן תורה.
פאר מלאכים אין שדים האבין זייא גאר מורא!
מיט יענער וועלט זאגען זייא גאר קארגע מתותנים.
אין הימעל ארויין האבין זייא מורא גאר ווייזין א פנים!..
זייא העלפין נאר דער וועלט מיט א זופץ. מיט א קרעכץ...
אין תוך ארויין זעהט מען פון זייא ניט איינס א רעכטס!..
צום סוף לעבין זייא וויא פירסטען, וויא גראפין,
מיט קארעטעס מיט פערד, מיט פרעסין אונ זאפין.
מיט פאלאצין מיט סעדער, מיט שפילען מיט זינגען.
מיט לאכין מיט הוליען, מיט טאנצין אונ שפרינגען.
אין שכל פליאטשיק, אונ יראת שמים געמיין.
אין דיא וועלט לויפט זייא נאך, גרויס אונ קליין.
מע ווארפט זייא נאך גאלד, זילבער אונ דיאמאנטין,
געריל, רובעניען שמוראקען אונ ברילאנטען,
זיין ווארט איז הייליג, זיין מיגע איז טהייער,
פאר איהם לויפין אלע אין וואסער אונ אין פייער!..
יוויב היינט הייסט קלוג, אונ א מאהל נאריש אונ לצנות,
איז מיר טאקי "א חדוש בנאמנות!..

א מאל. אז דער בע"ש האט מיט דער חבריא געטאנצט.
אונ האט אויף ר' וואלף קיצעס דיא אויגין פאר גלאנצט.
אזוי האט ר' וואלף קיצעס מיט התלהבות אנגעהייבין טאנצין,

ביז דיא פאנטאפעל האבין זיך איהם צעריסען אין גאנצין ·
אזוי האט ער צוא אדעלע דעם בעש׳ם געטיהן א געשרייא ,
כויף מיר טאכטער גיכער פאנטאפיל צווייא !
וועל איך דיר פועלין צווייא זין באם בורא שמים ,
אין דאס יאר האט זיא גיהאט ר׳ ברוך מיט ר׳ אפרים ! ...
דאכט זיך אזא מופת קען נאר טיהן גאט אליין ,
פריטא איז דער פון גאר קיין ריידע ניט געוועהען !
היינט ברייננגט דעם רבין עפים א רייכע אלמנה ,
פאר א הונדערטער געשטיקטע פאנטעפעליך א מתנה ;
אז דאס קינד וואס זיא טראגט זאל זיין א רב בא איהר לעבין ,
אונ ער שווערט ער ציא , אז מע מעג איהם גלויבען ·
צום סוף לאזט זיך אוים אז זיא האט גאר א מיידיל גיהאט ,
אין צו אכצין יאהר האט זיא זיך גאר אפ געשמדט :
שרייען נאך דיא חסידים „א מופת א נס !
דער רבי האט זיך נאך פריער ארוים גיזעהן דעם גאנצין אונטערעס ·
אויב היינטיגע וועלט איז אמת , אין יענע שקרנות ,
איז מיר טאקי א חדוש בנאכנות ! ...

א מאהל אז דיא פייטנים האבין געשריבען זייערי מטיחעס ,
יוצרות „ פזמון׳ם , שלמוניות׳ן אין סליחות ·
אן א גידאנק , אן געפיל , אן ריח אן טעם ·
העברייעש גרעקיש ארמיש , אביא שטראם גראם !
האבין זיך יענע דער פון גאר ניט גימאכט ·
אונ האבען דיא פיטנים געשעצט אונ געאכט ·
גלייך וויא דאס אלעם האט נאר גאט גרעט
אונ דער פייטן האט גהייסין „דער געטליכער פאעט" !
היינט אז דיא גרוסע דיכטער זאנען געקומען

אונ

אונ מיט דער וואהרער פאעזיע האבין זייא זיך גענומען ·
שרייבען זייערע שירים מיט א לאגישע ריינע שפראך ,
אונ אזו זים צוערקלערין אונ באזינגען יעדער זאך ·
אזוי טאקטיש , אזוי קלינגענדיג א גאטס ווינדער ,
אז צו ציגייט זיך פשוט אין איטליכען אבר באזונדער ·
צום סוף הייסען זייא ביא דער וועלט מארשאלקאס בדחנים ,
אונ מע לאכט זייא אוס וויא משוגעים וויא נאראנים ! ...
אויב דער פייטן האט פערדינט לויב · אין דער דיכטער לצנות ,
איז מיר טאקע א חדוש בנאמנות ...

אמאל פלעגט דער מאן העדשין איבערין ווייב חלעבין ,
אונ זיא פלעגט איהם טראי זיין מיט לייב אונ לעבין ·
ער פלעג זיצין אין ציטער שטיל אונ בעריט ,
אונ זיא פלעגט הארעווען קיין מאל ניט ווערין מיד ·
זיא פלעג ארבייטען , שפינען העפטין אונ נייען ,
אונ איהם מיט דיא קינדער האט זיא נאר גהארעוועט אליין ·
אין טהעאטערין אין מאסקראדין האט ער זיא ניט געפירט ,
אין זיידינם אונ אין בערליאנטין האט ער זיא ניט גציירט ·
אונטער דעסין האט זיא איהם ליב געהאט וויא דאס גאנצע לעבין ,
דעם גרעסטין כבוד האט זיא איהם אפ געגעבין ·
זייא האבין ביידע געקליבען נחת , ביידע געקוועלט ,
אונ וויא דיא טויבין האבין זייא אפ געלעבט זייער וועלט ·
היינט איז דער מאן דעם ווייב א משרת ,
ער לעבט טאג אונ נאכט אין דחקות אין צרות ·
איהר צו שטעלען א נייע הוט , א נייעם גארניטער ,
א פאר לאנגע צעפ , אונ א סאמעמיענעם מאנטיל אויף פיטער ·
ער טיילט איר צו אלע פערגעניגען אינם שלעכטין שטאנד ,

טעהאט ארין

טעהאטערין , גוליאנעס, אפילו נאך אוים לאנד !..
ער טראגט איר נאך דעם שלייף אזוי וויא א לאקייא ,
אונ מאכט איר קאמפלימענטין וואהין זיא טוהט זיך א דרייא ,
צום סוף גערט זיא שטענדיג ארום ברוגז , פארטראכט ,
זיא רוהט ניט באטאג , זיא שלאפט ניט באנאכט .
זיא דארט אונ טריקענט אלע מאהל מער ,
זיא איז אלץ ניט צו פרידין , דאס הארץ איז איר שווער .
זיא פארדרייט דיא יאהר (נאט זאל מיך ניט שטראפין פאר דיא זינד ,
אונ זייא לעבין אפ דיא וועלט וויא א קאץ מיט א ה'נד !..
אויב היינט-הייסט גוטע יאהרין אונ א מאהליגע סכ'ות ,
איז מיר טאקי א חרוש בנאמנות !..

א מאהל האבען דיא סוחרים געהאנדעלט אויף דער וועלט,
אויף מזומנ'ר סחורה אויף אייגען געלט.
מזומנ'ע טויזינט טשעטווערץ ווייץ אז ער האט געהאט.
האט ער זייא פאר קויפט , אונ פארין געלט געקויפט סקאט ,
פאר קויפט דאס סקאט אונ סע האט גאר קיין סך ניט גידויערט .
אונ פארין געלד געקויפט וואהל אדער ספירט
דער מוכר האט געוויזען זיין סחורה בהן ,
אין דער קונה האט גיצאלט מיט קלינגערס , ניט אויף דער פען !..
דאס קליינע קרעדיטל האט זיך קיין מאהל ניט געשטערט ,
באנקראטסטווא אונ אנזעמץ האט מען ניט געהערט !
אזוי איז דער האנדעל געגאנגען לעבעדיג אין א פערגעניגען ,
אונ דיא סוחרים האבין אלע מאהל העכער געשטיגען !..
היינט וויא ערגעץ א נישט , א קולאטשניק א סיפאק ,
ווערט א סוחר נאך מיטין גרויסען קנאק ! —
וויא אזוי זשע הייבט ער אן האנדלען מיט ליידיגע הענד ?

ער

ער לויפט קיין אדעס אונ ווערט אין א קאנטאר א אגענט .
ער פאר קויפט אויף קאנטראקט עטליכע טויזינד טשעטווערט קארין ,
אביא ער האפט דיא מאניע ווערט ער א יונג מיט שפארין .
אי עס קאסט אים אפ דאס קרן מיט רוחים פראצענט ,
בלאטע ! אביא אסוחר ער פלאקערט , ער ברענט !
וויא אזוי זשע געהט דער מסחר ! וועל איך אייך זאגין ,
יעדער נישטיג שיינקעריל קויפט באם גוי חטים אדער דגן ,
וואס דער גוי וועט ערשט א מאהל אין דער ערד פארזעהען ,
אן דעם שיינקערס אדראף קען מען שוין פארשטעהן ,
א שקאליק , א האלבער שקאליק מיט צווייא שקאליקעס אונטער געשלאגן ,
אזוי ווערט א חשבון אויף צעהן טשעטווערט חטים אונ אוף פינף דגן ,
אזוי האט יעדער שיינקער צו פינף זעקם אוסלאוויעס אויפין גוי ,
אונ דער נגיד פונם דארף קויפט זייא אפ אויך אזוי .
דער מין נגיד פאר קויפט זייא שוין דעם סוחר אליין ,
מיט זיין גאראנטיע , אזויא דארף מען פערשטעהען .
ער נעמט ארויס אויף יעדין טשעטווערט צו דרייא קערבלאך אבער פיער ,
דער טאפט דיא מאניע ! — וואס ער טראכט ווייסען מיר !..
געדיינקט זשע , דער סוחר האט פאר קויפט , דער נגיד האט פאר קויפט ,
דיא שיינקערס האבין פאר קויפט , דער גוי האט פאר קויפט .
אונ דיא אלע פאקופקעס זיינען ערשט אויף פאפיר אפ געמאכט ,
א מזומענע זערנע ברויט איז נאך ניט דא געדאכט !..
וואס לאזט זיך אוים ? דער גוי האט גאר ניט צוא פאר זייען ,
בא דעם איז ניט אויף געגאנגען , בא יענעם איז א פאר געוועהען .
שיינקארעס אביונים , קאלאניסטען צו פארען זיך יעדער זיין וועג ,
דער נגיד לאזט ארויס א קול „מע האט איהם באגנבעט זיין פערמעגן !
דער סוחר וואס טוהט בא אזא וויסטער נויט ?

היינט

עֶר גְרִיזֶעט אָן צֶעהָן טְשֶׁעטְוֶוערְט אִין נֶעמְט אַ־קַאנַאסַאמֶענְט אויף
פּוּפְצִיג טְשֶׁעטְוֶוערְט בְּרוֹיט .

אויפִין קַאנַאסַאמֶענְט פָאדֶערְט עֶר אַרוֹיס פוּן אַדֶעסס אַרוֹיס דָאס לֶעצְט
אִין דְרִיטִין וֶוערְסְט פוּנֶם פְּרִיסְטַאן הָאט זִיךְ דִיא שִׁיף גִיזֶעצְט !
טָאמֶער גֶעהְט נִיט דָאס פַּאקִיס מִיט דֶער שִׁיף
גִיט עֶר גְלַאט נִיט אָפּ דֶעם אַדְרֶעס אַדָארוֹיף !
עֶר שְׁרַייט עֶר הָאט נִיט אַיְן כֶּע מֶעג אִיהְם זַייעֶר גְלוֹיבֶּען !
וָוארֶען וִויא הָאט עֶר גֶענִימֶען אויף אַזַאבְּרֵייט צוּ לֶעבִּין ?
מִיט זִילְבֶּערְנֶע סֶערְוִויזֶען מִיט סַאמֶעטֶענֶע פְּלַאטִיעֶס דֶעם וַוייבּ ?
וֶוען הָאט עֶר אַזוֹינֶע הֶעמְדֶער גִיטְרָאגִין אויף זַיין לַייבּ ?
דָאס אִיז אַלְץ אַדֶעסֶער גֶעלְט !
דָאס הָאט מֶען אַלְץ בִּיז אִין סְרָאק גֶעסְמָאלֶעט אַ וָועלְט !
אַצוּנְד אִיז עֶר גֶעבְּלִיבֶּען הוֹיל נִיט אַ הִין נִיט אַ הֶער
נָא הָאט עֶר נִיט גִיטַאנְצְט מִיטִין בֶּער ! —
עֶר אִיז גִיוָועזִין אַ קַבְּצָן , אַ פַּארְח אַ מַארְק סִיפַּאק ,
אִין אִיז אִיצְט וַוייטֶער דֶער אֵייגֶענֶער לַיידַאק !
אַזוֹי וָוערְט דֶער וַוייל גֶעקוֹילֶעט דִיא וָועלְט
דֶער מִסְחָר וֶוערְט זַייעֶר נִידֶרִיג , שַׁארְלַאטַאנִישׁ גִישְׁטֶעלְט
דִיא קַאנְטָארִין לֶערֶענְט עֶם גָאר נִיט אָן
צוּ נַייעֶם סֶעזָאן , יַאוֶועט זִיךְ אַ נַייֶע פָאן
נַייֶע שַׁארְלַאטַאנֶעם הֵייבֶּען אָן שְׁפִּילֶען דִיא רָאלל
אִין צוּם יָאהְר קוּמֶען זַייא אוֹיס מִיטִין אַלְטִין כְּלָל ! . . .
אַזוֹי אִיז אַ פְּנִים הַיינְטִיגֶע וָועלְט שׁוֹין בַּאשֶׁערְט ,
אַז דֶער אֱמֶת'עֶר אָרִינְטְלִיכֶער סוֹחֵר זָאל לִיגִין אִין דֶער עֶרְד !
וֶוען דָאס דְרוֹיבּ , דַארְף הַאלְטִין דֶעם מִסְחָר אִין דִיא הֶענְט ,
זָאגְט מִיר , אִיךְ בֶּעט אַייךְ אִין וֶועמֶען אִיז דָאס גִוֶוענְט ?

אויךְ אִין דֶער חָכְמָה פוּן הַיינְטִיגֶער וָועלְט ? אָהן לַצְנוּת ?
אִיז מִיר טַאקִי אַ חִדוּשׁ בְּנֶאֱמָנוּת ! ! ! . . .

אַ מָאל הָאט מֶען דֶעם קָאפּ זַייעֶר טַייעֶר גֶעשַׁאצְט ,
פַאר אַ גוּט שְׁטְרַיימֶעל הָאט אַ הִינְדֶערְטֶער גִיפְּלַאצְט .
אַ פּוּפְצִיגִיר פַאר אַ גוּט סוֹיבֶּלֶען מִיטְצֶעל ,
אַ פִינֶף אוּנ צְוַואנְצִיגֶער פַאר אַ סְפָּאדִיק מִיטִין שְׁפִּיטְצִיל .
אויף דִיא פִּיס הָאט מֶען זִיךְ נִיט אוּמְגֶעקִיקְט גָאר ,
פַאר אַ פֶערְצִיגֶער אַ פָּאר פַּאנְטָאפִיל אויף אַ גַאנְץ יָאר !
הַיינְט שְׁפִּילְט דֶער פִּיס אַ גַאנְצֶע רָאלל ,
מֶע מַאכְט פוּן זַיינֶעט וֶוענִין אַ גֶעפַארְבְּטִין פַּאלל .
שִׁיךְ , שְׁטִיוֶועל , שְׁטִיוֶועלֶעטֶען אוּנ קַאלָאשֶׁען ,
דָאס קָאסְט אָפּ אַ יָאהְר אַ שֵׁיינֶער גְרָאשִׁין !
דְרַייסִיג פֶערְצִיג קֶערְבְּלִיךְ שׁוֹין גָאר נִיט גִירֶעט ,
אִין דֶעם קָאפּ טוּט מֶען אָן פַאר אַפִינֶף גִילְדֶענְטְשִׁיק אַ קַאשְׁקֶעט !
זָאל שׁוֹן דֶער פִּיס פוּנֶעם קָאפּ טַייעֶרֶר זַיין נָאךְ הַיינְטִיגֶע יַשְׁרָנוּת !
אִיז מִיר טַאקֶע אַ חִדוּשׁ בְּנֶאֱמָנוּת ! ! . . .

אַ מָאל דֶער גְרוֹיס גִילֶערִינְטֶער , גֶעבִּילְדֶעטֶער מַאן ,
וָואס הָאט זִיךְ אָנְגִילֶערִינְט וִויא וַוייט מֶען קָאן .
אוּנ דֶער צוּא הָאט עֶר נָאךְ גִינוּג גִיפְּרַאקְטֶעקִירְט דִיא וָועלְט !
אַז עֶר פְלֶעג עֶפִּיס אִיבֶּער טְרֶעטִין מַאכִין זִיךְ אַ הֵיתֵּר ,
רֵייכֶערִין שַׁבָּת , צוּ וָואס—וָואזְשֶׁע אִיז פֶּעטֶער .
אַז וֶוער עֶס וֶועט אִיהְם נָאר פְרֶעגִין וָואס אִיז דָאס פַאר אַ נַייס ?
וֶועט עֶר אִיהְם דֶער וַוייזֶען דֶעם הֵיתֵּר מִיט טוֹיזֶענְטֶער רַאֲיוֹת :
אַז עֶר אִיז פִיל מִיט חָכְמָה , פִיל מִיט תּוֹרָה ,
אַוַודַאי אִיז אַזוֹינֶעם פֶערְצֵיילִיךְ עֶפִּיס א־נ־עֲבֵרָה !

היינט א פריקאשטשיק, א משרת פון א קלייט;
מיט שטיוועלעטען אויף סקריפקעס און דער לאמפאס ברייט.
אהן שכל, אהן געלט, אהן סחורה!
אהן פראקסע, אהן חכמה אהן תורה:
וואס קען ניט א ווארט עברי אפילו אין סדור,
טוט ער אויך דעם קהל אויף קידער ווידער:
רעזירט זיך און רייכערט שבת'דיגע פאפיראסן,
כשר'ס בייט ער אויף טרפה'נע קאלבאסן.
ער זאגט אויך א ווערטיל אויף משה'ן צו אויף דער **תורה**!
און רעדט מיט איהם האט ער נאך גאר פאר אלץ מורא.
א פאנאטישער יונגאטש אופין העכסטין גראד
און א הולטאי א כל בוניק ערגער פון...
זאל א מאל הייסן נאריש און היינט קלוג? אזא עקשנות?
איז מיר טאקי א חדוש בנאמנות!...

א מאהל איז דער טאג געוועהן צו ארבייט און די נאכט צום שלאף,
היינט איז עפים גאר אויף די דייטשין א גאטס שטראף.
מע הולעט מע לעבט, די גאנצע נאכט,
אין דעם טאג ליגט מען אין דער פינצטער פאר שמאכט.
דער מיט הייסט מען היינט קלוג, וואס מע זעהט נאר שטרייגען,
צוא וואכען באם טויט, און פערשלאפין דאס לעבין!...
אויב אזוי? איז אוף אייך הלעבין א גאטס רחמנות,
און מיר איז שוין גאר קיין חדוש ניט בנאמנות!...

דער חסידעשער טהערמאמעטער.

מיינט ניט, מיינע ליעבע לעזער אז איך זאל אייך דא ערקלערין

דיא

דיא חכמה פון דער טהערמאמעטריע (דיא חכמה וויא אזוי אויס צוא רעכענען אקוראט דיא גראדען פון קעלט און היץ) חלילה! אט לויף איך זיך גאר פליצים אפ גיבין מיט אזויגע שמאכטעס, וואס מיינע אבות אבותינו האבין עס ניט גיוואלט קענען ואפילו! — נאר גלאט, איך וויל אייך ווייזען אז צו ווישין אונז חסידים איז אויך דא גרויסע פילאזאפען. וואס זייא זענין דערגאנגען דיא גייסטליכע (רוחניות) טהעמאמעטריע, אזוי ווייט אין גרינדליך, נאך מעהר וויא אייערע פילאזאפען האבען ערקלערט דיא פהיזישע (תוארות) טהעמאמעטריע!... הערט אמיסטין, וועט איהר שטוינען!.. איך בין אליין א פוילישער, עס הייסט פון קאמעניצער גובערניע, איך האב דיא זכיה גהאט געבורען צוא ווערין ביא איינעם פון דיא ווילדע חסידים! אוודאי קענט איר פערשטיין, אז איך בין געוואקסען צו ווישין אלע חסידים, אזוי ריין וויא א כשר לעמעלע. ריין פון חכמה, ריין פון תורה, ריין פון פראקטיקע, אפילו ריין פון דרך ארץ! איך בין גיוואקסין צו ווישין אלע חסידים, איך האב מיר פאר אייגנט זייערע אלע תנועות, און האב אוודאי ניט אויס געלאזט איין חסידישע מעלה וואס איך זאל זיא ניט האבין אין זיך, און נאך דיא אלע זאכין. האב איך קיין ניצליכערס אונזקיין בעסערס אונגעם חסידות ני[illegible]פונען, וויא היטק, מעגסט זיין א—נ—עזות מחוצף פנים, איונגאטש פון יונגאטשין לאנד. א לײדיגגעהער, א פיסטאפאסניק, און איין הפקר [illegible]ינג, נאר קאם האסטו באקומען דעם נאמען „א הייסער יוד" הייסטו שוין איין גליקליכער אין דער וועלט! — און ווידער פאר קערט מעגסט זיין איין פיינער ארינטליכער מאן, מעגסט טאג און נאכט זיטצין על התורה ועל העבודה, און האבין אין זיך אסך מדות ומעשים טובים, נאר קאם האסטו צום שלימזל בעקומען דעם נאמען „א קאלטער יוד" מעגסטו דיר שוין בעסער ווינטשין באציטען דעם טויט! א יא מיינע ליבע לעזער. [illegible]יינע רייד קומען אייך אויס וויא טערקיש? ארבה פריווט איר זיך

צו

צו ערקלערין דיא אורזאכע דער פון ! — נישמער וואס האב איך צו ריידן ? איר וועט עס אייביג ניט דערגעהן. ווארום אז ביי אייך קומט עס אוודאי אום פינקט קאפויר, א יא הײנט זעהט אז איר מיט אייערי גרויסע פיהלאזאפין, קומט נאך ניט אפילו צו ד'ר פיאטע פון דיא חסידישע אויפגעקלערטע ! און צום אמת טאקי ! וואס פאר א חכמה ליגט אין אייער טהעאמעטריע ? דאכט אפילו א קינד אין וויג קען אויך פילען דיא פיהזישע קעלט אין היטץ ! .. אבער דער גיין נאר אזוי ווייט אין דער גייסטליכקייט, אויס צו מעסטין דיא קעלט אין דיא היטץ פון דער נשמה, א דאס הייסט א בריהשאפט ! א דאס הייסט א—נ—אמתע פהילאזאפיע ! אבער ניט אייערע ! : . נאר אויב איר ווילט פארט זיך מאכן א באגריעף אין דערינען. טא קומט מיט מיר אין דער חסידישער וועלט אריין . וועל איך אייך אויס ווייזען פון איטליכען פיצעלע ! . . נאר איידער איך וועל אייך דאס אנהייבין ערקלערין מוז איך אייך אויס לערנען פריער דיא אלע נעמען און צו נעמען וועלכע פוילישע חסידים רופין זיך איינס דעם אנדערין ביז זייא קומען ערשט צו קעלט און היטץ ! — דיא נעמען זענין בסך הכל צעהען—פיר אין דער סטרא אחרא אריין און זעקס אין דער סטרא דקדושא, דיא ערשטע פיער זענין 1) „אויך מיר א יוד" 2) „א מיאוסער יוד", 3) א טרפה'נער יוד", 4) „א קאלטער יוד") — הײנט גייט 1) "א כשרהער יוד" 2) „א טיפער יוד", 3) „א געקאוועטער יוד" 4) „א ווילדער יוד", 5) „א הייסער יוד", 6) „א גוטער יוד".)! אזוי רופען זיך דיא באארטע חסידים—דיא יונגע לייטלאך האבן נאך אזוינע צינעמען. „צאצקע", „תכשיט", „זיידענער יונגער מאן" „עולה תמימה" און כדומה—מילא איך זאל אייך אן הובין צו ערקלערין דעם אמתן מכון פון יעדין נאמען בעזונדער, איז א מעשה אן א—נ—עק, נאר וואס דען ? איינינע פון זייא וועל איך אייך ערקלערין, כדי מיר זאלן קענען גרינגער קומען צו אונזר חסידעשער טהעמאמעטרי הערט זשע אויס ! דער יעניגער

חסיד

טיד, וואס איז פארשלאסען אין זיך, ער זיצט שטענדיג באסרעבין אין עק טיש, אלע מינוט קנייטשט ער מיט דיא פלייצעס, און גלאנצט מיט דיא אויגין אין דיא ברימען אריין, אז ער טרינקט בראנפין פארבייסט ער מיט דיא ליפין און שאקעלט מיטין קאפ, אז ער זעהט א געבילדעטין, טוהט ער א קריץ מיט דיא ציין. און שפייט אויס אן ווערטער, ווען ער זיצט צווישן א רעדיל חסידים, וואס זייא דער ציילן דעם רעבינס גבורות, ווערט ער ווייס וויא דיא וואנט און פון גרויס התפשטות הגשמית בלייבט ער וויא חלשות ! אז ער טוהט עפעס א—נ—עובדא וואס ס'איז נגד התורה, און מען פרעגט איהם דארויף, ענטפערט ער גאר ניט, ער טוהט נאר א מאך מיטין גראבין פינגר א הין און אהער עטליכע מאל און דאס איז א תירוץ אויף אלע קשיות, אט א דער הייסט ביי דיא חסידים, "א טיפער יוד" א—נ—עזות מחוצף פנים, וואס ווערט ניט בטל פאר קיינעם אין דער וועלט, וואס רעדט אויס דיא גאל, אויף דער השכלה, זידעלט דיא וואס לערנען תנ"ך, לאכט אויס אלע חכמות און וויסענשאפטין, טרינקט בראנפין אויפן עמער, שמייסט יונגע לייטליך מיט דיא פאנטאפעל, אין קלויז, מישט זיך אריין אין אלע פרעמדע עסקים, און האט קיין חרפה און בושה ניט פאר קיינעם, דאס הייסט א געקאוועטער יוד, דער יעניגער וואס ווייסט ניט קיין צורת מטבע, ער טראגט א גרויס אפ געריבען לאפען מיטצעל, איבער דיא אויגין און אז ער טוט אפט א קנייטש מיטין שטערין ארויף, רוקט זיך אראפ דאס מיטציל אופין האלזאנהאקען, טוט ער א קנייטש אראפ, פאלט דאס מיטצעל כמעט אוף דער נאז, ער האט א לאנגען דארען האלז און אינמיטען א קנאפ וויא א—נ—איי דיא גרויס, און דער קנאפ לופט אלע מאל ארויף און אראפ איבערין גאנצן האלז, אזו וויא קוועק זילבער אין א גלעזערין רעריל, אופין הארצין טראגט ער א קישעלע, דיא פלורערין זענין קורץ, און יארשפילעט אין א קרעמפילעץ, דיא זאקן איז איינער א באוולינער,

און

און איינער א וואהלנער, דער קאפטין איז געשטיקעוועט פון יאלערלייא ציינין און אפ געבלאקעוועט, און פון דיא פאנטאפיל קריכט ארויס דיא שטרויא, דער קאפ איז געגאלט ביז דער הויט און דיא צווייא לאנגע פאות וויא דער גלות ווייזען אויס וויא מיט סמאלע צוא געקלעבט צום קאפ. באם דאווענען שארט ער מיט דיא פיס, גלאנצט מיט דיא אויגין, פאטשט מיט דיא הענט, און שרייט מיט א ווידער קול וויא א טיגער, בייא איזהו ווייגט ער, און בייא והוא רחום לאכט ער. איין ווארט זאגט ער א מאהל צוואנציג, און א סך מורמעלט ער גאר אפ אז מע פערשטייט ניט א האלב אות, אין בייא דעם אלומען ארט איהם גאר ניט וואס מע לאכט פון איהם, תמיד האט ער אין זיך דאס ווערטיל "יאק ריידעלע טא ריידעלע אביא דאברא מיינעלע" אט דער הייסט א ווילדער יוד, ציינד אז איר ווייסט שוין דיא הויבט כללים וועל איך ערשט מיט אייך אריין גיין אין דעם טיפען ענין פון דער חסידשע טהאמעטריע, — איר זאלט וויסין, אז ניט מיט קיין צדקה אין מעשים טובים רעט בייא דיא חסידים אין דיא אויגין אנגעוואַרעמט ווערין דיא קעלט, אין ניט מיט קיין חטא קען בייא זייא אפ געקילט ווערין דיא היטץ, ווארען גאר ניט אין דעם געוועגט זיך גאר בייא זייא דיא טהעמאמעטריע! איינער מעגטיהן דאס וואס זמרי האט געטיהן אין מיטען העלען טאג פאר דער גאנצער וועלט אין בייא דיא חסידים זאל עס גאר ניט אויס מאכען, דער פאר וואס זייא האבין אין איהם פריזנאיעט א פריזנאק פון היטץ, און איינער מאג זיין א-נ-אמתער פרימער ארינטליכער מאן זיין גאנץ לעבין, און בייא דיא חסידים האט ער כארט גאר א קליינע ווערמה, ווייל זייא זעהן אין איהם א פריזנאק פון קעלט! . . . אט דאס האט איר דעם ערשטין בעוויז, אז דיא חסידישע פהילאזאפיע איז א סך טיפער פונם ים וואס אלע אייערע נאטור פארשער אין פהילאזאפין וועלין זייא ניט דערגרינדעוועו, פאר וואס שפילען בייא זייא ליידיגגייערס הילטייעס א ראלע? און פרימטע

סאלידנע

סאלידנע מענטשין טרעטין זייא מיט דיא פיס? ווארום יענע זענין "הייס" און דיא זענין "קאלט", א נארישער חסיד א-נ-עם הארץ שטייט העכער פונם פיינסטין רב, ווייל יענער איז א הייסער יוד, און דער רב א קאלטער. א שיסטער, א חסיד קומט אין בית המדרש אריין. און פאלט אן אופין רב מיט עזות, מיט זידלעריא, און מישט איהם אויס מיט ידער בלאטע גלייך, שטייען אלע חסידים און שווייגען! ניין פארקערט, זייא גיבען נאך דעם שיסטער גרעכט, ווייל דער שיסטער, זאגין זייא, איז א הייסער יוד, און דער רב איז קאלט וויא אייז! .. א קאלטער רב אז ער וויל אין בית המדרש קיין תקון ניט טרינקען לאכען איהם אויס אלע חסידים מיטין גרעסטין חוזק. און א הייסער רב אז ער גייט שכור פון א ברית און אין מיטין נאס פאלען איהם מחילה אראפ דיא תחתונים, און ער אליין צו לייגט זיך מיטין טלית ותפילין וויא לוט, קלאפין נאך דיא חסידים בראווא! - און דאס מוזט איהר וויסין, אז דיא קאלטע רבנים זענין לומדים מופלגים, מיט מדות און מעשים טובים, און זיטצען יומם ולילה על התורה ועל העבודה, און דיא הייסע רבנים זאגען דאס רוב יונגאטשעס, ווייסין ניט א פראסטין דין אין שולחן ערוך. און פר בריינגען יאהר אין טעג אין הבל הבלים, און דאס נעמט זיך איבער צווייא אורזאכין, איינם דיא קאלטע רבנים קומען מרוב ארויס פון פראסטע פאמיליען, וואס האבין ניט פאר זיך קיין שום צד אין קהל, מוזען זייא נעביך אליין דער ווערבין זיך א ווערטעה אין שטאט, מיט וואס זשע? מיט דאווענען און לערנען, מיט צדקה און מעשים טובים, און אזוי הארעוועו זייא אפ ביז דיא מיטעל יאהרין איבער ש"ס און פוסקים ביז זייא ווערין לומדים גאונים, בקי אומעדום וויא א איידלער יוד אין אשרי, דאנן זענין זייא זיכער אינם רבנות מיט איינגעם מרוד און דיא חסידים מוזין שוין נאך זאגין באם. דיא הייסע רבנים אבער קומען ארויס פון גוטע יודין און מגידים זייא הייסין פון בן טובים'ס (איינעקליך) וואס פארבריינגען

זייערע

זייערע יאהרין אין חסידות און אין קבלה, און אין אנדערע דרוש און מוסר
ספרים און קיין פוסקים קוקט דיא ניט אן, אפשר א מאהל א לעק
א שטיקל מגנים פון א לאקאלקע וועגין און דיא רבנות שטיל שטייט
תמיד גרייט פאר זיא! וואריום אז דער זיידע זיינער דער מגיד, צו דער
פעטער דער גלאך איז נאך ער זאל זיין רב, ווער ווייסע קען שוין אנדערש
זאגין? ! צווייטינס דער קאלטער רב, אזוי וויא ער ווייסט
געבעך אז דאס פערקילונג שטייט פאר איהם וויא אדארין און
וויג שטרייט ער זיך מיט אלע כחות נאר צוא זיטצען אין לערנין און
צוא ערפאלגן זיין פראפעסיאן מיט אמת און טרייהייט! — ער בארעכענט
טויזענט מאהל איבער איין מאלה, ער זאל חלילה קיין טעות ניט האבין,
וואריען קאן עפיס א קרעטציל וועלין זיך איהם דיא חסידים עוקר מן
השרש זיין. און דער הייסער רב איז זיך שוין בטוח אויף זיין היטץ! —
און אז ער זעט אפילו פאקקין עפיס פארקערט וועלין זיך דיא חסידים
מאכען דער פון גלאך — און אז ער זעט זיך שוין אפילו גאר פאפארין מיט
א טעות און דיא קאלטע רבנים' העגר אראן, וואס זייא קענען זיך
איהם יאגיגקלעכטען דיא קיפקע מיט טויזענטער ראיות פון ש"ס און
פוסקים אז ער איז א–נ–עם ארץ, — האט ער זיך דרויף גאר א גיטען
תירוץ: אין דיא כתבים פון דיא שטייט אזוי! — אינ"ם פרי עץ חיים
פסק"ט ער דיא איך זאג ע"פ סוד! — נא וועי סמועט איהם שוין צוא
זאגין א ....: יעצט מוז איך א ביסעל ריידן פון דער נאטירליכער
אדער פהייטער טהערמאמעטעריע כדי דורך דעם זאל מען ערשט ארויס
זעהען וויא ערייס אונזערע חסידים זאגען אין פהילאזאפיע, — דיא
נאטורפיישע זאגין, אז יעדער זשידקאסט האט אין זיך דאס אונגעשאפט,
אז אין דער היטץ צו פליעסט זיך עס און אין דער קעלט שרימפט זיך
עס אהן" בייבען דא דורך, האבען זייא ערפינדען אזא מין מאשינע,
וואס דאס זאל ווייזען אויף וויא פיעל גראד דיא היטץ אדער דיא קעלט

שטייגט

שטייגט? זייא האבען געמאכט א גלייזערען לאנג רערעל, אונטען מיט
א הויל בייקילע, אין דעם באנקילע אין נאך א ביסעל אינעם רערעל
לאזען זייא אריין קוועק זילבער אדער ריינעם דעסטילירטען שפירט
(האלקאהאל) פונם רעריל פאמפעווען זייא ארויס דיא לופט און
פערשטאפען פון הויבען פלאטענע דאס לעכעל, עס זאל ווייטער א היין
קיין לופט ניט אריין! דאס רערעל שטעלען זייא אריין אין צו גאנגענים
הייז, זייען זייא אויף וויא פיעל דער שפירט אדער דער קוועק זילבער
האט זיך אהנגעשרימפען פון דער קעלט אראפ, דארט מאכען זייא
א 0 צום סימן, אז דאס דיא לעצטע שטופע קעלט, דער נאך געמען זייא
ווידער דאס רערעל אין זידיגער וואסער אריין, און אויף וויא פיעל דעם
זשידקאסט האט זיך צו פלאסען ארויף, מאכען זייא דארט אויך א 0 —
דיא לעצטע שטופע היטץ — און פון דיא 2 — 0 צעכענען זייא שוין אפ
ציפערעס, עס הייסט גראדען אויף קעלטער און ווארימער! — היינט זעהט,
אז מיט דעם אייגענים מיטעל מעסטען דיא חסידים דיא טהערמאמעטעריע
פון יודעשקייט אויך — א יא א חדוש! הא? נא, זעהט איר זיך: זייא
האבען גענומען א חסיד מיט א לאנגען גארגעל אונטען א קנאפף וויא
דאס רעריל מיטין ביינקעלע, אין האבין א היין אונגענאסען שארפין
ספירט, דער חסיד האט עס גאר אהנגעשלינגען, האט ער באלד
איינגעהאלטען דעם אטום, כדי עס זאל זיך אין איהם חלילה ניט אריין
חאפין קיין שום פיצעל לופט פינם צייטגייסט!... דעם חסיד האבין זייא
אנידר גיזעצט צווישן א ריידיל לומדים מתנגדים און משכילים וואס זייא
זאגין שטענדיג ניכטער, און האבין שוין פארלוירין נעביך דעם לעצטין
פינק פייער, דאס לעצטע ביסל לייבענס ווארימקייט, איבר זייער מיטשן
זיך אין תורה און חכמה, — אזוי האט זיך דער חסיד באלד אנגיהייבען
אהנשרימפען, ער איז גאר אן לשון גיבליבן, און איז בסך הכל פון
א מינצטין פינק געפילע פערקיהלט גיווארן, דער נאך האבין זייא איהם

אריין

אַריין גישטעקט אין אַ ביידעל פייערינע הייסע חסידים, וואס האבן איהם
מיט תקון אין מיט התלהבות פונם רבינ'ס אותות ומופתים, און מיט
אַ פופציג פאר פאנטאפיל און וויא הייסט מען דאס אַריין, אַזוי דער
וואָרעמט ביז דער האלקאקאל האט זיך צו שפיעלט איבערין גאנצען
הויז, אין איז גיקומען צוא דער לעצטער שטופע היטץ, אז ער
האט אַזש אנגעהייבען וויא דער וואלקאן פון זיך וואַרפען פייער,
מיט זידלען אין קללות אויף דיא משכילים אין מתנגדים בכלל —
און אַזוי האבען זייא אנגעהובין אפ צו רעכענען דיא גראדין פון זייער
גייסטליכער טהערמאמעטער, נא, איז דאס ניט צום באווינדערען אז גאר
אַהן הקדמות, אַהן חכמה, און אַהן פראקטיקע זענין זייא דערגאנגען אַזא
מיטעל וואס קאן בעשטימען דיא מאראלישע קעלט אין וואַרעם ביז אין
פינטעלע אַריין, און דער צוא האבען זייא עס נאך אין אַזא אַקוראַטנאסט
געבראכט, עס זאהל קיין מאהל קיין פראמאח ניט מאכען, אז אפילו דיא
גרויסע רבנים מופלגי תורה וואס פון זייער מויל לעבען מיר און וואס
אונז ווייזט זיך אום אז זייא זאגען דאכט זיך פיל מיט פייער און פראם פון
תורה, אמת אין אמונה, געפינט פארט זייער טהערמאמעטער אין דיא
רבנים אַ געוויסע שטיפע קעלט, און ווייזען אז דער שיסטער דער חסיד
איז אַ סך הייסער פון טויזינט לומדים, רבנים, אנשי אמת, והא ראיה
מעסטענדיג מיט דעם טהערמאמעטער האבין דיא חסידים באלד דער
קענט אינים ק··ר, הא, אז ער איז אַ קאלטער יוד, און חאטשי ער
איז געווען איין חריף איין מופלג בתורה איין חכם איין בעל מדות טובות,
און דיא שטאט האט זיך פאר אַ גרוסער זכיה געהאלטען וואס זייא האבין
איהם דערטאפט פאר אַ רב, האבען דיא חסידים אַזויא לאנג געברויעט
אויף איהם זיין קעלט ביז זייא האבען אים גימאסירט אז ער איז פאר מישט
אין פוילישען מאטעזש און דער רב האט גמוזט אפ טרעטין . . .

ענדע